A. Kamphausen

The Book of Daniel

in Hebrew

THE present edition of the *Sacred Books of the Old Testament* in Hebrew exhibits the reconstructed text on the basis of which the new critical translation of the Bible has been prepared by the learned contributors mentioned on the other page of the cover. It is, therefore, the exact counterpart of the new English Version. Wherever the translation is based on a departure from the Received Text, the deviation appears here in the Hebrew text. Transpositions in the translation are also found here in the original.

Departures from the Received Text are indicated by diacritical signs: ‹› (*i. e.* V = *Versions*) designates a reading adopted on the authority of the Ancient Versions; ‹› (*i. e.* c = *conjecture*), conjectural emendations; and ‹› (*i. e.* נ = נקוד), changes involving merely a departure from the Masoretic points, or a different division of the consonantal text (*e. g.* זבובי ימות, Eccl. 10, 1). A פסק I indicates transposition of the Masoretic סוף פסוק; ‹› is used in cases where the קרי has been adopted instead of the כתיב, and ‹› for changes introduced on the strength of parallel passages. Doubtful words or passages are marked with notes of interrogation (‹›). Occasionally two diacritical marks are combined, *e. g.* ‹›, *i. e.* deviations from the Received Text suggested by the Versions as well as by parallel passages; or ‹›, *i. e.* departures from the Masoretic points supported by the Versions, &c. — In cases where two or three consecutive words are transposed the traditional sequence is indicated by ¹ ² ³ &c. respectively prefixed to the individual words (*e. g.* **2**,45).

The Aramaic portion of the Book (**2**,4^{b} — **7**,28) has been printed in RED.

The Ancient Versions are referred to in the *Notes* under the following abbreviations: 𝔐 = Masoretic Text; 𝔊 = LXX; 𝔗 = Targum; 𝔖 = Peshita; 𝔏 = Vetus Latina; 𝔍 (*i. e.* St. Jerome) = Vulgate; Ά = Aquila; Θ = Theodotion; Σ = Symmachos. ש denotes the Samaritan recension of the Pentateuch. 𝔊^{A} means Codex Alexandrinus (A), 𝔊^{L} = Lucianic recension (Λ), 𝔊^{M} = Ambrosianus (F; — M = Mediolanensis), 𝔊^{S} = Sinaiticus (א), 𝔊^{V} = Vaticanus (B); 𝔗^{O} is the Targum of Onkelos; 𝔗^{J} = Targum of Pseudo-Jonathan; AV = Authorized Version, RV = Revised Version, RV^{M} Revised Version Margin, OT = Old Testament. It has not been deemed necessary to classify all the divergences exhibited by the Ancient Versions. As a rule, only those variations have been recorded on the authority of which an emendation has been adopted by the editor of the text.

The heavy-faced figures in the left margin of the *Notes* (**1**, **2**, **3**, &c.) refer to the chapters, the numbers in ( ) to the verses of the Hebrew text. The mark ‸ means *omit(s)* or *omitted by*.

The Book of Daniel

KAMPHAUSEN

THE SACRED BOOKS

OF

The Old Testament

A CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS, WITH NOTES

PREPARED

by eminent Biblical scholars of Europe and America

UNDER THE EDITORIAL DIRECTION OF

PAUL HAUPT

PROFESSOR IN THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY, BALTIMORE

PART 18

The Book of Daniel

BY

A · KAMPHAUSEN

Leipzig

J · C · HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1896

Baltimore

THE JOHNS HOPKINS PRESS

London

DAVID NUTT, 270-271 STRAND

THE

Book of Daniel

CRITICAL EDITION OF THE HEBREW AND ARAMAIC TEXT

PRINTED IN COLORS

EXHIBITING THE BILINGUAL CHARACTER OF THE BOOK

WITH NOTES

BY

A. KAMPHAUSEN, D. D.
PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF BONN

English translation of the Notes

BY

B · W · BACON, D. D. AND D · B · MACDONALD, B. D.
OSWEGO, N. Y. HARTFORD, CONN.

Leipzig
J · C · HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG
1896

Baltimore
THE JOHNS HOPKINS PRESS

London
DAVID NUTT, 270-271 STRAND

PRINTED BY W. DRUGULIN

PAPER FROM FERD. FLINSCH

Leipzig

12 it seems, however, that the author himself purposely chose somewhat unusual words.

(11.12) GUNKEL (*l. c.*, p. 269) erroneously takes vv. 11.12 to be glosses by different hands, on account of the seemingly definite numbers.

(13) W. ROBERTSON SMITH's proposal to delete the first לקץ, as a transcriptional error, is merely due to faulty exegesis.

11 𝔐 ציים *ships*; but his conjectural emendation צירים *messengers* has no greater value than the suggestion to read מוציאים instead of 𝔐 בו ציים. He renders 𝔊 καὶ ἥξουσι Ῥωμαῖοι καὶ ἐξώσουσιν αὐτόν: *et venient, exire eum iubentes Romani.*

(31) המעוז, which should not be changed to הַמָּעֹז, is in apposition to המקדש. In the same way מְשֹׁמֵם is coordinated with השקוץ. The article is purposely omitted (*cf.* 8,13), and it is not advisable to read here הַשֹּׁמֵם, with KAUTZSCH-MARTI, following 12,11 where, for that matter, there is no article. Nor can we assume, with BEVAN, a gloss derived from 9,27.

(32) For the sense it makes no difference, whether, with 𝔐, we pronounce the adjective חֲלַקּוֹת, or, with SIEGFR.-STADE *s. v.* חֶלְקָה, take חֲלַקּוֹת as a mere by-form of the substantive חֲלַקּוֹת (STADE, § 317,b,α; *cf.* OLSHAUSEN, § 162,a).

(33) בְּלֶהָבָה is correctly translated by Θ ἐν φλογί; 𝔊, however, renders παλαιωθήσονται ἐν αὐτῇ, nonsensically dividing the word into בלה בה.

(34) BEHRM. needlessly reads בקלקלות = *in levity*; but חלקלקות, which occurs also in v. 21, gives a satisfactory sense. As 𝔊Θ read the same word in both passages, the formation of a new ἅπαξ λεγόμενον is all the more questionable.

(35) It is possible that we should pronounce, with HITZIG and others, וּלְלַבֵּן, following 12,10; yet 𝔐 וְלַלְבֵּן, it would seem, should have the preference, if only as more euphonious; *cf.* Deut. 26,12; Neh. 10,39. The Piʿel current in the Mishnah is wanting in the OT; *cf.* also STADE, §§ 114,a and 621,a,1.

(37) 𝔍, like 𝔖 ܒܐܠܗܐ, adopts the singular as given by Ά, ἐπὶ θεὸν πατέρων αὐτοῦ, *cf.* vv. 38f.; Neh. 9,17. But, as against אֱלֹהַּ, 𝔐 אלהי in the sense of 𝔊's ἐπὶ τοὺς θεούς is rightly maintained. It is not probable that Ά found the י at the end of the word.

(39) We can hardly read, with HITZIG and others but against the Versions, עַם instead of 𝔐 עִם, as if the reference were to adherents of a strange god, whom the Syrian king employed to garrison the fortified places (2 S. 15,1), or appointed (Ex. 32,10) to keep the fortresses in repair (מִבְצָרַי Is. 22,10). But, however obscure the verse may be, at any rate the Qᵉrê יַכִּיר instead of the Kᵉthîb הִכִּיר (*cf.* Deut. 15,14) is quite superfluous. The same holds good with respect to BEHRMANN's suggestion to insert לא before במחיר. This conjecture cannot be admitted as a correct emendation on the strength of 𝔍's free translation *gratuito*.

(41) According to v. 12 and Neh. 7,71 we must pronounce רִבּוֹת instead of 𝔐 רַבּוֹת, which cannot possibly mean *Rabbis*.

𝔖 renders by mistake שארית, instead of 𝔐 ראשית as the other Versions read.

(45) The usual term for *pitching a tent* is purposely avoided by the author, and *plant* (*cf.* Is. 51,16; Eccl. 12,11) preferred; it would be foolish to change 𝔐 יִטַּע to יֵטֶה.

12 (3) Neither 𝔊 οἱ κατισχύοντες τοὺς λόγους μου (*cf.* MICHAELIS, *Orient. Bibl.* iv, p. 40), nor Θ, ἀπὸ τῶν δικαίων τῶν πολλῶν, can be compared with 𝔐 מצדיקי הרבים, which 𝔍 renders with freedom, but correctly, *qui ad iustitiam erudiunt multos.*

(4) BEVAN's reading, הָרָעוֹת instead of 𝔐 הַדָּעַת, is based on 𝔊 καὶ πλησθῇ ἡ γῆ ἀδικίας, but the change is unnecessary; for ישטטו, which refers to the time shortly before the end, neither signifies here *run hither and thither* (in fear), nor does it need to be changed to יש׳, following 𝔊 ἕως ἂν ἀπομανῶσιν; (*cf.* ψ 40,5).

(6) Instead of 𝔐 ויאמר, 𝔊𝔍 thoughtlessly give the first person ואמר; *cf.* 8,13.

(7) Instead of 𝔐 נַפֵּץ יד, BEVAN and KAUTZSCH-MARTI read יד נֹפֵץ; BEHRM., on the other hand, contents himself with the pronunciation נֹפֵץ, without transposing the words. But the thought that God's help will be nearest when the need is greatest, would seem to be obtainable without alteration of the text. True, after וּכְכַלּוֹת something like נַפֵּץ or לְנַפֵּץ (*cf.* Jer. 36,23; 51,63) would be very suitable, unless we prefer to pronounce the verb, which recurs at the end of the verse, as Infin. Qal. BEVAN, indeed, adds וּכְכַלּוֹת to the list of his departures from 𝔐;

11 It seems more natural, however, to refer it to the Holy Land named immediately before. This leads to BERTHOLDT's pronunciation וְכָלָה.

(17) The exegetical gain obtained at the expense of changing one consonant may, perhaps, excuse the alteration of כָּל to אֶל. The meaning, then, is that the Syrian will proceed with energy (Esth. **9**,29) against the kingdom of the Egyptian. 𝔍 (*et ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum ejus*) interprets in the sense that Antiochus sought to bring the whole kingdom of the Egyptian under his control; but this translation of the words is contrary to Hebrew usage. There remains apparently for 𝔐 only the rendering of LUTHER and AV which, however, hardly fits the context, viz., *with the strength of his whole kingdom.* This translation has also been adopted by BEHRM., while KAUTZSCH-MARTI follow 𝔍.

There is, and rightly, a general agreement in the rendering on the margin of RV which follows the Ancient Versions, and gives: *and shall make equitable conditions with him* (LUTHER: *aber er wird sich mit ihm vertragen*). This implies reading יַעֲשֶׂה for וְעָשָׂה. But the substitution of מישרים (v. 6) for the plural of יָשָׁר, which we seem to have in 𝔐 וִישָׁרִים, is unnecessary and unsupported by Θ. The same applies to BEVAN's change, based upon the Syriac, of בת הנשים to בתו בנשים, and, finally, to the elimination both of the suffix in להשחיתה and the dative לו following upon לא (*cf.* Is. **7**,7).

(18) For the K^e^thîb וְיָשֵׁב, referring to a fact, the Q^e^rê reads וְיָשֵׂם, as in v. **17** where it merely sets forth an intention. BEVAN's bold conjecture is ingenious, but hardly correct. Resting on the confused ἐν ὅρκῳ of 𝔊, he would substitute שְׁבֻעָתַיִם for 𝔐 לו בלתי, while BEHRM., who is less felicitous in conjecturing כְּאָלַת as the reading of 𝔊, contents himself with striking out the first לו.

(20) It makes but little difference for the sense whether we refer נוֹגֵשׂ (*cf.* Zech. **9**,8) to the impecunious king Seleucus IV, or directly to Heliodorus. Yet the latter interpretation of this obscurely expressed verse, now probably the dominant one, is so harsh, that BEVAN wants to transpose 𝔐 מעביר נוגש into נוגש מעביר, in order to get the sense *an exactor who shall cause the royal dignity to pass away* (*cf.* 2 S. **12**,13).

To render the indefinite הֶדֶר מלכות in the sense of צְבִי is difficult; צְבִי is everywhere made definite by the article (**8**,9; **11**,16.41; *cf.* Ezek. **20**,6.18) or by an appended קדש (v. 45). EWALD's translation, which makes an exactor pass through *a most glorious kingdom*, is no less questionable. Moreover, we expect the preposition ב (Deut. **2**,30) or אֶל (Jos. **4**,8) before הדר, since it is not a river (Jos. **7**,7). Passages like 2 S. **2**,8 do not prove that הדר is an accusative of direction, nor do they warrant the translation *send an exactor to the glory of the kingdom.* We have, further, to consider that the Ancient Versions, influenced, it would seem, especially by הוד מלכות in the following verse and by the well-known combination of הוד and הָדָר (*cf. e.g.* ψψ **21**,6; **45**,4) did not think of taking הַצְּבִי = הדר. True, 𝔊 (τύπτων δόξαν βασιλέως) and Θ (πράσσων δόξαν βασιλείας) have connected נוגש with הדר contrary to the accents, but this very fact supports the order of words assailed by BEVAN. There is no need whatever of changing the text if we take נוגש as a so-called *comparatio decurtata*, translating *as exactor*; *cf.* ψ **22**,14 and GES.-KAUTZSCH[26], § 118,5,c.

(22) Instead of 𝔐 הַשֶּׁטֶף, BEVAN and KAUTZSCH-MARTI pronounce הָשְׁטֵף, which is scarcely an improvement.

(26) BEVAN and KAUTZSCH-MARTI strike out ו before במשכני; but BEHRM. is probably more nearly right in beginning the new verse with ו.

BEVAN and KAUTZSCH-MARTI read יִשָּׁטֵף (*cf.* v. 22) instead of יִשְׁטוֹף; but the intransitive construction occurs also in vv. 10 and 40.

(30) J. D. MICHAELIS (*Orientalische Bibliothek*, iv, 39) took unfounded exception to

11 The plural י in ומביאיה should probably be retained, with GINSB. against BÄR. Also 𝔐 הַיֹּלְדָהּ (AV: *he that begat her*) deserves the preference over הַיַּלְדָּה (LUTHER: *und mit dem Kinde*). BEHRM., pronouncing the last word בָּעִתִּים, obtains the sense: *and both she and he that sent for her* (Jud. 12,9) *shall become a terror, also her child, and he who took her to himself* (v. 21). The German Revised Version (Halle, 1892) gives the conclusion of the verse more correctly as follows: *und mit dem der sie erzeugt hat, und dem, der sie eine Weile mächtig gemacht hatte.* (English RV as in AV, except that *those* is substituted for *these* of AV: *and he that begat her, and he that strengthened her in those times*).

(7) By turning the three words of 𝔐 מנצר שרשיה כנו into נצר משרשיה על כנו, the apocalyptic type of language is certainly assimilated to that in ordinary use; but for such needless changes of the text BEHRM. should not appeal to 𝔊. We might rather be inclined to question the first וְיָבֹא, since the sense *and he shall take the field against the army* is not exactly suitable before אל החיל, much less *and he shall come to power*. BEVAN is perhaps right in reading וְיָבֹא אֱלֹה(ם) חיל. In this way we gain an intelligible basis for the subsequent בָּהֶם, and the consonantal text is but slightly changed.

(10) The K^e^thîb ובנו is rightly taken by the Q^e^rê as plural (= ובניו).

There is no need, however, to accept the second and third Q^e^rê's in the verse, merely because the final letters of the two K^e^thîb-forms יתגרו and מעזה might be confused with one another. The plural form may be referred to חילים, and יִתְגָּרוּ seems to be supported by the words עם מלך הצפון in v. 11, which are no marginal gloss. יִתְגָּרֶה would also read more smoothly inasmuch as, with the K^e^thîb, the Athnach would not be expected until וישב. This presents no doubt a certain difficulty.

(12) The sense being so obscure, it is hard to make positive choice between the K^e^thîb יָרוּם and the Q^e^rê וְרָם.

(13) BEHRM. and KAUTZSCH-MARTI follow BEVAN who, comparing v. 6, regards, against 𝔊Θ, העתים as a gloss which has crept in from the following verse. This assumption may not be wholly impossible, yet it is certainly improbable. Absolutely inadmissible is BEHRMANN's further conjecture that we should read, with 𝔊, יבוא בו instead of יבוא בוא (*cf.* v. 20; 2 K. 5,11), as if our author had written two ב's one after the other.

(14) For 𝔐 רבים 𝔊 has διάνοιαι, and it has been ingeniously suggested that the original text had לבים *Libyans* (v. 43), for which 𝔊 read לִבּוֹת; *cf.* MICHAELIS, *Orient. Bibl.* iv, pp. 38f. On the strength of 𝔊 ἀνοικοδομήσει τὰ πεπτωκότα τοῦ ἔθνους σου BEVAN would read here, following Am. 9,11, בֹּנֵי פִּרְצֵי עַמְּךָ, *those who build up the breaches of thy people.* RUD. SMEND has shown (*AT Relig.*, p. 383) that even with the (grammatically unassailable) construction of 𝔐 our passage may very well be interpreted as referring to a flaming up of the Messianic hope and to an attempt to throw off all heathen domination. A. SCHLATTER, again, in ZAT ('94, pp. 145ff.) thinks especially of the robber family of the Tobiadæ (WELLH., *Jüd. Gesch.*, p. 200, English translation, pp. 140ff.). בני, however, does not necessarily refer to a family, so we understand the robber crew of tax-contractors with all their adherents; *cf.* Matth. 3,7.

(15) It is not necessary, with Θ𝔖𝔍, LUTHER, AV, to read עָרִים בְּצֻרוֹת. 𝔊 confirms the singular עִיר (RV, *a fenced city*).

The unusual (*cf.*, however, 2 Chr. 36,19) expression עם מבחריו should not induce us to read, with KAUTZSCH-MARTI, עִם בַּחֻרָיו, and to delete, as another case of dittography, the ו of the apodosis in אין, which follows in 𝔐; see on 8,25.

The conjecture mentioned by GINSB., וְעַמּוֹ יִבְרַח, gives a suitable sense; but it repeats itself somewhat at the end of the verse.

(16) 𝔐 וְכָלָה (*cf.* 9,27) implies that Antiochus will bring destruction to the Egyptians.

10 pire, coincident with the accession of the so-called Mede Darius, and the favor shown the Jews some years later, in the permission to return, which was first given by Cyrus. Secondly, in the endeavor to give better form to the seemingly awkward description, the great liking the author evinces for repetitions, or resumptions (see on 7,11), has been quite overlooked. This has led one of the latest and best expositors into very violent treatment of the Hebrew text. BEHRM., who also takes unwarranted exception (*cf.* OLSH., p. 415) to the vocalization הַמָּדִי, permits himself, besides transposing a half-verse, to strike out two half-verses. With v. 20 he connects 21^b, then reads $11,1^b$ (here עָמְדִי is changed to עָמַד), finally 21^a and $11,2^b$, so that $11,1^a$ and 2^a are entirely struck out. Others (BEVAN, KAUTZSCH-MARTI) are content with striking out $11,1^a$, and changing to עָמַד and לִי the words עמדי and לו, which belong to the alleged gloss discovered by W. ROBERTSON SMITH.

11 (1) Must we read עמדתי for 𝔐 עמדי? The only grammatical parallel is Job 9,27; but there, too, the text may be corrupt [see SIEGFRIED *ad loc.*].

(4) It is natural to read וּכְעָצְמוֹ, following the parallel 8,8, instead of וּכְעָמְדוֹ (AV: *And when he shall stand up*), which recalls the beginning of v. 3. Yet this change is not strictly necessary, for the explanation *as quickly as he has risen up* which has been retained by KAUTZSCH-MARTI, seems in itself quite possible, and especially so in our writer, who is not at all averse to hidden meanings. However, the change suggested by GRÄTZ, BEVAN, and BEHRM. fits very well, and seems even to have suggested itself to LUTHER, as appears in his free translation *wenn er auf's Höchste gekommen ist.* To substitute ב for כ, although, according to GINSB., ב is not unattested by authorities, is not advisable. Against 𝔊 ἐν τῷ ἀναστῆναι αὐτόν we have Θ ὡς ἂν στῇ.

Instead of ולא לאחריתו, 𝔖 offers ܘܠܐ ܐܝܟ ܫܘܠܛܢܗ, as though he read, or guessed, וְלֹא כְּחַרְבּוֹ. 𝔐 is thoroughly backed by Θ, οὐκ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτοῦ, while 𝔊, failing to understand the words, has altogether omitted them. (Against the text of 𝔊 as given by SWETE, *cf.* SCHLEUSNER, *Thes.* i, p. 154).

(5) Without change of the consonants LUTHER refers the suffix in שָׂרָיו to Alexander the Great, and translates 𝔐 וּמִן־שָׂרָיו: *welcher ist seiner Fürsten einer*, taking ו to mean *that is.* HITZIG and others are probably more correct in placing *Athnach*, with 𝔊𝔍, under הנגב, so that the suffix refers to the king of the South (so AV: *and* one *of his princes*). But if we disregard the traditional accentuation, it will be better, with MEINHOLD, to strike out the ו in the second ויחזק as an erroneous repetition of the preceding ו. To regard it as a ו of the apodosis, with BEVAN and BEHRMANN, is less satisfactory.

(6) Of the numerous alterations suggested here (see on 9,24) the only probable one would seem to be to substitute, with Θ𝔍, וְזַרְעוֹ for 𝔐 וּזְרֹעוֹ. This has also been done by LUTHER.

The *scriptio plena* כוח only occurs here, and is not accepted by the Babylonians. It is, perhaps, due to the mistaken idea that the word should be in the absolute state. Yet there was nothing to prevent our author from using כֹּחַ as construct, notwithstanding 10,8.

In the translation of KAUTZSCH-MARTI, which leaves the final word בָּעִתִּים untranslated, we read: *to establish peaceful relations; but this expedient will not endure, and also his (other) expedients will accomplish nothing.* Thus HITZIG's pronunciation וְלֹא יַעַמְדוּ זרעו is followed. BEHRM., on the other hand, has extracted strange things (see on 6,1) from 𝔐 ולא יעמד וזרעו, by treating these three words as a gloss. With the translation *and they abide not in their undertaking*, the gloss, thus confused to the point of unintelligibility, is supposed to be restored; but for its original Hebrew wording BEHRM. offers no less than three alternatives.

10 (9) BEHRM. again regards as a gloss the ופני in this description, which is often purposely circumstantial. But the word is indispensable, because the writer intends to combine what has been stated *both* in 8,17 and 18.

The translation of 𝔊Θ, ἤμην with the participle, is correct. But the conjunction preceding אני הייתי seems to have been taken by them as the ו of the apodosis. It must be regarded, with BEVAN, as introducing a circumstantial clause.

(12) The angel came in response to Daniel's words of prayer. BEHRM., therefore, has no reason for reading בִּדְבָרְךָ = *for thy sake*, with elimination of the י.

Just as נשמעו, rightly rendered by 𝔍 *exaudita* (*sunt verba tua*), refers to what has been decided for weeks past, but the execution of which has again and again been deferred, so באתי points to the fact that he has been intending to come long before he now at length arrives.

(13) MEINHOLD, BEHRM., and GINSB. rightly read, with 𝔊Θ, הוֹתַרְתִּיו instead of נוֹתַרְתִּי (*cf.* Ez. 39,28). The meaning *came off victorious*, attributed by LUTHER, SIEGF.-STADE, GES.-BUHL to the Nif'al, is contrary to the context; for the conflict is still to be continued (v. 20); nor is there any evidence of its currency in Hebrew usage. The assumption of a circumstantial clause (*cf.* vv. 4b. 9b) gives to the Nif'al a sense which, according to Gen. 32,25, would be admissible; but the translation *while I had remained behind* (previously alone) requires an inadmissible addition. It would still be better, as I maintained formerly (BUNSEN's *Bibelwerk*, Leipzig, 1867), to construe the words והנה ..... לעזרני as a parenthesis, if only the rendering of AV, *and I remained there*, i. e. *therefore I had to remain there*, were not rather far-fetched. GRÄTZ's more radical alteration, ואתו הותַרְתִּי, on account of αὐτὸν preceding κατέλιπον, is needless. Finally, when BEHRM. repeats BERTHOLDT's conjecture that שר also has dropped out before מלכי, BEVAN is entirely right in replying: "It is quite unnecessary to suppose that שַׂר has fallen out, for the rendering of the LXX (μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ βασιλέως Περσῶν) is probably an expansion of the original, just as in v. 20 עִם שַׂר פָּרָס is translated μετὰ τοῦ στρατηγοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν."

The rendering by 𝔊𝔖 of מלכי in the singular is just as arbitrary (*cf.* v. 1); Θ renders freely, as if we had מלכות again.

(14) GINSB. observes: יִקְרָא קרי, יִקְרֶה כתיב, while BÄR (p. 97) gives no Qerê in c. 10. 𝔐 evidently permits itself in the pronunciation יִקְרֶה a pun recalling Gen. 49,1.

In accordance with the εἰς ἡμέρας of 𝔊Θ, the last word should be pronounced לְיָמִים; the article inserted by 𝔐 is out of place; *cf.* 8,26.

(17) מעתה is confirmed by Θ ἀπὸ τοῦ νῦν, but it is said to be inapposite or colorless. BEVAN and BEHRM. needlessly read מִבְּעָתָה (*cf.* Jer. 8,15) = *for fear*; or מֵרְעָדָה (*cf.* v. 11; Is. 33,14).

(19) Taking unnecessary offense at the repetition (*cf.* 2 Sam. 10,12), BEVAN would read וֶאֱמָץ (*cf. e. g.* Jos. 1,6) instead of וחזק. But this alteration has no adequate support in the free translation of 𝔊𝔖; BEHRM. reads even וְהַחֲזֵק (11,7.32). The ו, usually wanting before a second imperative (*cf.* 2 Sam. 16,7), remains in solemn discourse, *e.g.* ψ 90,17. The rendering of KAUTZSCH-MARTI is good: *Take courage, yea, take courage.*

(20) In the section 10,20-11,2 the evil influence of 𝔊 has led not only to a wrong division of the chapters, but also, in the case of many expositors, to radical alterations of the text. Yet the well known arbitrariness and freedom of the Alexandrian treatment of the Book of Daniel is sufficiently shown in c. 10, where *e.g.* 𝔊 makes the *third* year the *first* in v. 1, and changes the *hearing* in v. 9 to *not hearing*. Careful exegesis removes the double objection that 𝔐 seems to create. In the first place, it quite escaped the attention of the Greek reader, who substituted for 11,1a καὶ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ πρώτῳ Κύρου τοῦ βασιλέως, that our author sharply distinguishes in time between the overthrow of the Chaldean em-

9 (26) If the alleged mutilation of the text were a fact, the easiest emendation would be, to follow FELL's suggestion, and insert אָוֶן *guilt* after ואין לו. It is true that Θ, καὶ κρίμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ is very uncertain evidence for this. There is no need of mentioning the other conjectural additions which have been suggested. If the author has purposely left something unsaid, expositors may seek to guess his thought, but are not justified in inserting their fancies in the text.

(27) RICHARD KRAETZSCHMAR (*Die Bundesvorstellung im AT*, Marburg, 1896, p. 234, n. 2) thinks that if it be necessary at all to make an emendation, it suffices to read הכביר instead of 𝔐 הגביר. But he is hardly right in attributing to both of these words the meaning *to make difficult*, as though the sense were, the performance of the duties of the Covenant regarding the worship of the Lord shall be made difficult. *To make difficult* would be הכביד, but not הכביר or הגביר. We might rather compare שִׁחֵת Mal. 2,9, חִלֵּל, Mal. 2,10, and גָּאַל *to defile*, Neh. 13,29, which verbs are used also of the Covenant.

If, with VAN LENNEP, BEVAN, and others, we read כַּנּוֹ, following 11,20.21.38, this has nothing to do with the reading of 𝔊Θ, ἐπὶ τὸ ἱερόν, or of 𝔍 *in templo*. There are plenty of departures from 𝔐 in the Ancient Versions in vv. 24-27 which must be regarded as pure fancies.

KUENEN is unquestionably right in saying that שקוץ מ' might very easily be transcribed by error שקוצם מ'; but it by no means follows from this that the author did not here intend the plural. It might be well to add that 𝔐 writes שִׁקּוּצִים, while the next word is written by BÄR מְשׁוֹמֵם, but by GINSBURG, following numerous authorities, without ו.

Dr. PAUL RUBEN states on p. 11 of his *Critical Remarks upon some passages of the OT* (London, 1896): "Dan. 9,27 we must read וְיִנָּתֵן עַל הַכָּנָף שִׁקּוּץ הַמְשַׁמֵּה עַד כָּלָה וְנֶחֱרָצָה — (*a*) I write שִׁקּוּץ הַמְשַׁמָּה† according to 𝔊 Dan. 11,31; 12,11; Θ Dan. 12,11 (𝔐 שִׁקּוּצִים מְשֹׁמֵם); — (*b*) תַּתַּךְ עַל שׁוֹמֵם is a correction of וְעַל כְּנַף שִׁקּוּצִים מְשֹׁמֵם; תַּתַּךְ is corrupted from יִנָּתֵן (𝔊Θ δοθήσεται), נתן being used also 11,31; 12,11. — (*c*) 𝔊 has καὶ ἐπὶ τὸ ἱερόν = וְעַל הַכָּנָף, 𝔍 *et erit in templo*; these translations might be only the outcome of guessing, or ἱερόν might be a corruption of πτερόν; two things, however, are sure: (1) that 𝔊 read the article; (2) that there is some connection of this passage with 1 Macc. 1,54 ᾠκοδόμησαν βδέλυγμα ἐπὶ‡ τὸ θυσιαστήριον, and therefore of the כָּנָף with the altar."] I consider these conjectures quite unnecessary; nor can I believe that כָּנָף here or in Hos. 4,19 is an old Semitic word for the place around the altar, *i. e.* a kind of κῆπος.

10 (1) In בלטשאצר the letter א stands properly not before but after ש, as in 1,7; 2,26; 4.5.6.15.16; 5,12; *cf.* 5,30.

(4) BEHRM. arbitrarily declares הוא חדקל to be an incorrect gloss. But we have here a man of God, more than 80 years old, holding high office in the East (6,29), and not engaged in Babylon alone (*cf.* 8,2). The exaggerated expectations of his coreligionists who had returned to Judah could not be shared by one who knew how troublous would be the time (9,25). It is of intention, then, that our author turns his hero's steps toward the east rather than the west.

(7) Unless *in order to hide themselves* is to be taken as a free translation, it is more inexact than 𝔍's *fugerunt in absconditum*. Flight does not always secure a hiding-place. The statement that they both *fled* and *hid themselves*, is, consequently, by no means superfluous. There is therefore no warrant (*cf.* Esth. 2,8) for changing the text to להחבא, which would yield a different sense; *cf.* 1 K 22,25.

(8) BEHRM. is wrong in regarding the final words ולא עצרתי כח, which recur in v. 16, as a gloss. His argument that they can easily be done without, is not valid.

† or שִׁקּוּץ הַשֹּׁמֵם, *cf.* NESTLE, ZAT 4, 248."

‡ "ἐπὶ = עַל *behind*?"

9 GINSB. states, however, that there are a number of authorities who prefer בִּתְפִלָּה. Of course, GINSB. decides, with BÄR, in favor of the article.

There can be but little doubt that 𝔊 τάχει φερόμενος has hit the sense we should expect. Also the other Ancient Versions aim at this meaning. Θ gives for מֻעָף בִּיעָף simply πετόμενος (*cf.* EW. § 341 b). Some might, therefore, feel inclined to delete the difficult בִּיעָף. But GES. (*Thes.* 610), not without reason, considers *festinare factus = festinans* as somewhat doubtful. BEHRM. thinks that the Inf. Hofʿal should, perhaps, be read; but his reference to Is. 22,17 does not make that any more probable to my mind.

(22) It seems very plausible to substitute, with BEHRM. and KAUTZSCH-MARTI, following 𝔊𝔖, for וַיָּבֶן of 𝔐 the emendation ויבא, or perhaps ויבו = ויבוא (*cf.* 1 K. 12,12). This change is also approved by GINSB., but the evidence of Θ, who changes the προσῆλθε of 𝔊 to συνέτισέν με (*cf.* 8,16) = 𝔍 *docuit me*, is against it.

(23) BEHRMANN's conjecture, following 10,11.19, that איש has dropped out before חמודות, is unnecessary. 𝔊's ἐλεεινός and ἄνθρωπος ἐλεεινός confirm the omission of איש in the first passage (*cf.* Gen. 4,1 and ψ 21,7), although this may have been based, as BEVAN thinks, on a false reading, חֲסִרוֹת.

(24) By the use of indefinite and obscure expressions the author has succeeded in preventing certain passages in vv. 24-27 from ever being understood with any certainty. But the more the difficulties in understanding an important passage of the Book of Daniel accumulate, the less we are permitted to make an attempt at overcoming them by mere alteration of the text. In such cases the text has probably been transmitted with especial care. BEHRM. (p. xxxi) rightly deems the worth of 𝔊 for textual criticism *but slight* (*cf.* also MICHAELIS, *Orient. Bibl.* iv, 26ff., especially p. 32). 𝔊's treatment of this passage, added to its general shortcomings, may have turned the scale (BEHRM., p. xxxvi) in favor of its being early supplanted by Θ. The incorrect pronunciation of שִׁבְעִים for שָׁבֻעִים, which we find in 𝔊, set aside the *weeks of years*, and did not lend itself, therefore, to the exegesis of the Church which applied the prediction to the time of Christ. BEHRM. gives a very careful collation of vv. 24-27 in 𝔐 with the Ancient Versions (pp. xxxiv-xxxvii). The results, however, are but scanty, especially as in the *resumé* given on p. xxxvii we must strike out at least כַּנּוֹ for כְּנַף, v. 27. No exegete has derived this reading from any Ancient Version; it is pure conjecture (*cf.* 11,21). We are indebted for this emendation (which KUENEN, *Ond.*[2] ii, 472 pronounced very reasonable) to the young Dutch theologian J. W. VAN LENNEP, whose thesis (*De zeventig jaarweeken van Daniel* 9,24-27, Utrecht, 1888) was reviewed by me as a noteworthy piece of work in SCHÜRER's *Theol. Lit. Zeit.* '89, No. 5.

The Kᵉthîb should probably be read לְכַלֵּא הַפֶּשַׁע וְלַחְתֹּם חַטָּאוֹת. The second pair of these four words is corrected in the Qᵉrê to וּלְהָתֵם חַטָּאת; 𝔐 לְכַלֵּא הַפֶּשַׁע, however, excites redoubled suspicion both by the peculiar verbal form (*cf.* Hos. 6,9; Jer. 38,4 with Dan. 12,7) and by the article, which elsewhere in the verse is wanting. As in 8,12.22 the beginning of a word was seen to have been corrupted by the mutilation of the end of the preceding one, so here we may read לְכַלּוֹת פֶּשַׁע.

(25) BEVAN thinks that instead of לְהָשִׁיב we should read לְהשִׁיב *to people*, and תֵּשֵׁב for תָּשׁוּב (*cf.* Is. 44,26; Jer. 30,18; Ez. 36,10.11.33). BEHRM. regards this conjecture as plausible, but he himself translates *shall be built again.* Further, BEVAN would replace the obscure חרוץ by חוץ (Jer. 5,1), following 𝔖 and making רְחוֹב וְחוּץ mean *with public places and streets.* This is more acceptable than to get from 𝔊 (v. 27 εἰς πλάτος καὶ μῆκος) and Θ (πλατεῖα καὶ τεῖχος) the readings אֹרֶךְ and חַיִץ. On the other hand, the often attempted supplanting of the ἅπαξ λεγόμενον צוק by קֵץ, which seems to have been had in view also by 𝔊𝔖, can hardly be defended.

8 is deleted by WELLHAUSEN in Mic. 2,4, are obvious; see on 2,1, where BEVAN, however, does not take exception to the word. But the elimination can hardly be based on the authority of 𝔊, although this is also done by GINSB. The reading of 𝔊 is here at variance with Θ. Similarly, it would be inadmissible to infer from the free translation of מלאכת by ἔργα, *opera*, *Geschäfte* in the plural (*cf.* 1 Kings 9,23), that Θ𝔍 and LUTHER read ו before ת.

9 (4) VON GALL (pp. 123 ff.) states that the whole section 9,4-20 did not form a part of the original Book. His arguments, however, are not valid. To supplement his hypothesis, he might just as well assume that a section of the same length had dropped out in this ninth chapter of the Book of Daniel.

(5) The Qerê strikes out וְ before הרשענו, the first of the second pair of words, but this ו is found according to GINSB. in good editions both as Kethîb and Qerê. However dragging it might appear in ordinary prose, it can hardly be said to be unsuited to the broad style used in prayer.

On ממצותך without the plural י, which is also wanting in v. 16, *cf.* ψ 119,98 and GES.-KAUTZSCH[26], § 91, n.

(6) In connection with the ninth chapter it may be well to call attention to some minor points which, though not affecting the sense, will help to show how frequently the editions of 𝔐 by BÄR (Leipzig, 1882) and GINSBURG (London, 1894) are at variance. In this verse, *e.g.* BÄR (p. 81) writes הנבאים, but GINSB., following many good editions, הנביאים.

(7) Both editors prefer, with the Masorah, in vv. 7.8.17 the Palestinian readings to the Babylonian. Thus they read כַּיּוֹם, לְשָׂרֵינוּ and על־מקדשך instead of כְּהַיּוֹם, וּלְשָׂרֵינוּ and אֶל־מקדשך. But in BÄR (p. 90), we miss the note given by GINSB., stating that only 𝔐 and the Palestinian school begin v. 9 with לאדני; the Orientals, on the other hand, with ליהוה.

(8) According to the best MSS and ancient printed editions, the verse begins with יהוה, not with אדני.

(9) BÄR writes וְהַסְּלִחוֹת without י, GINSBURG with י.

(10) BÄR writes (p. 82) בתרתיו and, as in v. 6, הנבאים, GINSB. בתורתיו and הנביאים.

(11) BÄR writes וְסֵר, GINSBBURG, as in v. 5, וְסוֹר.

(12) The Kethîb דְּבָרָיו, as against the Qerê דְּבָרוֹ, should be retained with the Versions and Neh. 9,8.

(13) BEHRM. translates: *calamity that is come*, putting the tone, against the accents, upon the last syllable of באה. He thinks that the article is wanting before the word. His object is to make את depend on להביא (v. 12). BEVAN, following 1 Kings 2,21, connects את with כתוב, which, it must be admitted, stands nearer; but *cf.* 𝔊Θ𝔍 and GES.-KAUTZSCH[26], § 117,1, note 7 or EWALD, § 277,d,2.

(16) For צִדְקֹתֶךָ, see on v. 5.

(17) BEVAN's reading of עֲבָדֶיךָ, before אדני, taken as a vocative, fits very well; but perhaps the reading expressed by Θ in ἕνεκέν σου, Κύριε, following v. 19, is still simpler than 𝔊 ἕνεκεν τῶν δούλων σου, δέσποτα; *cf.* Is. 63,17; ψ 115,1. At any rate, BEHRM.'s view that למען אדני is a gloss which has crept into the text, is entirely superfluous. In view of the exceptional harshness of the expression it would be more natural to assume a gloss in v. 16 (*cf.* Jud. 10,11; Ezra 7,7; Is. 10,10). The preposition repeated in KAUTZSCH's translation before הר קדשך (*cf.* v. 20) is no more expressed in the original than is the *et* inserted by 𝔍. This harshness, however, is the counterpart to the breadth of style affected elsewhere, and the Received Text is confirmed by 𝔊Θ.

(18) The Kethîb פְּקְחָה (*cf.* v. 19) must be preferred to the Qerê פְּקַח, although, or because, the latter occurs in 2 K. 19,16 and Is. 37,17.

(21) The pronunciation בַּתְּפִלָּה is confirmed by the context (𝔊Θ, ἐν τῇ προσευχῇ).

8 why GIESEBRECHT (*Gött. gel. Anz.* 1895, p. 599) should declare them to be an interpolation. He is then, of course, obliged to delete the words הערב והבקר אשר נאמר in v. 26.

(14) Instead of 𝔐 אֵלַי, read, with 𝔊Θ𝔖, אֵלָיו; Daniel is but a listener.

(9-14) [According to a paper by GEO. F. MOORE, read at the meeting of the American Oriental Society, April, 1896, the צבא השמים in v. 10 is not the Jewish people, as commonly interpreted (כוכבים being taken metaphorically), but the heavenly bodies as the Gods of the heathen nations (*cf.* Is. 24,21; Enoch 80, &c.), as in v. 11 the שר הצבא is not a ruler of the Jews (GROTIUS, *al.*), but the God of the Jews, the Supreme God. V. 10 is then to be understood in the light of 11,36-39; 1 Macc. 1,41 ff., of Antiochus' attacks on other religions of his realm, as v. 11 of his attempts on that of the Jews. (In v. 11 read *active* verbs). At the beginning of v. 12 and in v. 13 צבא is intolerable. In v. 12 neither 𝔊 nor Θ expresses the word; in 13 it is absent from 𝔊 at least. In both cases MOORE conjectures that it was originally written וצבי, a gloss to the *preceding* word: v. 11, וְהִשְׁלִךְ מכון מקדשׁ | (וצבי) ; v. 13 וְקֹדֶשׁ (וצבי) מרמס. V. 12 is then to be restored: ותנתן על התמיד פשׁע (see 𝔊, and BERTHOLDT); פשׁע is, like הפשׁע שֹׁמֵם(!) v. 13, the altar of Zeus, elsewhere שקוץ שמם (*cf.* DRIVER, *Introduction*[5], p. 539, *ad* p. 461; Germain ed., p. 528, n. 2). In v. 13 the most probable emendation seems to be: התמיד הוסר והפשׁע (שמם) תת וקדשׁ (וצבי): מרמס; *cf.* 𝔊 11,31; 12,11. The paper will be printed in vol. xv of the *Journal of Biblical Literature*, Boston. — P. H.] None of the emendations suggested by Prof. MOORE commends itself to my judgment.

(22) גוי can hardly mean *subjects*, as opposed to the royal family. Read therefore, with 𝔊Θ, מִגּוֹיו instead of מגוי. This is all the more probable as, owing to the corruption of the end of the word (*cf.* v. 12), a ת appears to have been corrupted to י at the beginning of the word following. Thus the suspicious יעמדנה of 𝔐, which is natural neither as an Aramaism nor as an archaism in Hebrew, is replaced by תעמדנה, the only form which we should expect. On the other hand, there is no ground for striking out ולא בכחו, with BEHRM., as a transcriptional error derived from v. 24. Θ writes ἐν τῇ ἰσχύι, which is more accurate than 𝔊's κατὰ τὴν ἰσχύν; see on v. 24.

(23) Instead of 𝔐 הַפֹּשְׁעִים, 𝔊Θ𝔖 understand here הַפְּשָׁעִים, thus following the Q[e]rê of 9,24 which reads וּלְהָתֵם. The pronunciation of 𝔐, however, though rejected even by GINSB., deserves the preference, if only because of the Hif'il. GALL's (p. 49) emendation כְּתֹם הַפְּשָׁעִים (*cf.* Is. 18,5) is unnecessary.

(24) KAUTZSCH-MARTI regard ולא בכחו as a gloss which has crept in here from v. 22 — the converse of BEHRMANN's opinion. But the real state of the case is simply reversed by the assertion that the interpretation — surely the only correct one — that Antiochus Epiphanes owed his successes to his intrigues, is more artificial than making the suffix again refer to Alexander the Great. Equally needless is BEVAN's assumption, that instead of ישחית we should read יְשַׂחֵת or יָשִׂיחַ; for the adverbial construction (otherwise in 11,36) of נפלאות creates no difficulty.

(24.25) Instead of ועם קדשים: ועל שׂכלו, GRÄTZ, following the free rendering of 𝔊 καὶ ἐπὶ τοὺς ἁγίους τὸ διανόημα αὐτοῦ, wished to read ועל קדשים שׂכלו. GINSB. makes the same proposal, and this radical alteration of the text is also approved by BEVAN, KAUTZSCH-MARTI, and GALL. But in Hebrew the ו of the apodosis is of frequent occurrence (*cf.* GES.-KAUTZSCH[26], § 143, b, n. 2). Against the opinion that there can be no reference to the people of the saints before v. 25 (𝔊 has καὶ δῆμον ἁγίων at the end of v. 24), BEHRM. makes the pertinent remark, that our author is not particularly careful to avoid repetition.

(27) KAUTZSCH-MARTI think it necessary to strike out נִהְיֵיתִי וְ. They assert that this is undoubtedly nothing but a transcriptional error for נחליתי, the coordinating ו being a subsequent addition. The objections against this Nif'al of היה, which

8 *lagen* to his AT, p. 87), however, says: "Read with 𝔊 and Θ, אֲחֵרוֹת;" see also Aug. von Gall, *Die Einheitlichkeit des Buches Daniel*, Giessen, 1895, p. 48, n. 1. Behrm., on the other hand, adopts Ewald's view (Ew. § 317, c), *an appearance of four = figures appearing like four*, as if it were intimated that the appearance must be understood to be in floating outlines; *cf.* 5,5.24; 10,18; Ez. 1,5. But there is not any more reason for such an intimation here than in 7,8. Nor is חזות ever used in a way which would make it practically the equivalent of כְּ *like*.

(9) Instead of מֵהֶם W. Diehl reads מֵהֵן; see on 1,5.

Instead of אַחַת מִצְּעִירָה we should read apparently, with Bevan and others, following 7,8, אַחֶרֶת צְעִירָה. The preposition מִן, which Grätz wished to strike out, is indeed very harsh, whether צעירה (*cf.* Gen. 19,31; 43,33) be taken, with Schleusner (*Novus Thes.* iii, 125) and Ges. (*Thes.* 805), adjectively, or, with von Lengerke and Buhl, substantively. Barth's assumption (*Nominalbildung*, § 165) of a feminine adjective מִצְּעִירָה is altogether improbable. Behrm., who calls Bevan's change of the consonantal text arbitrary, will not even depart from 𝔐. It is true that, in point of sense, *of less value* would agree very well with 7,8 and 11,21; for Antiochus Epiphanes as a younger son had as yet no right to the throne. But still easier, from the grammatical point of view, would be Ewald's explanation (§ 270, b, n. 2), who obtained the timeless participle by pointing מַצְעִירָה, retaining the אחת authenticated by 𝔊 and Θ (ἓν).

(11) Instead of 𝔐 וְהֻשְׁלַךְ, read the inf. abs. וְהַשְׁלֵךְ (*cf.* 9,5.11), and instead of the needless Q^e^rê הֻרַם, retain the K^e^thîb, pronouncing הֵרִים. It is certainly not to be regarded, with Olsh. (§ 259 end) and others, as a passive formed on the analogy of the Aramaic (*cf.* 7,4); *cf.* Gesen.-Kautzsch[26], § 72, n. 9. Gall suggests הגדילה instead of הגדיל; but this emendation is unnecessary: the change of gender here points to the Syrian King, not to the horn which re-appears at the end of v. 12.

(12) Ewald's (§ 174, g) and Behrmann's explanation of צבא as a feminine, with the meaning *military service* or *temple service*, does not seem satisfactory. We therefore read, to suit the preceding and following צבא (vv. 11.13), the passive perfect נִתַּן instead of תִּנָּתֵן. Gall resorts to a very radical alteration of the text. He thinks that, following 𝔊Θ, the beginning of v. 12 should read וינתן על התמיד הפשע *und es wurde gelegt auf das tägliche Opfer der Frevel.*

Instead of 𝔐 וְתַשְׁלֵךְ, which can hardly refer to the horn as agent, we pronounce וְתֻשְׁלַךְ. As the text is deprived of one consonant by the reading נִתַּן, the first word of the verse should, perhaps, be read וּצְבָאוֹ, i. e. *God's army*. Thus not only the want of the article in צָבָא disappears, but in the transition from king to horn the change of gender which appears in the last two words of v. 12 is explained without violence. In other cases, too, it would seem that a slight corruption of the text at the end of a word has also affected the following word; *cf.* v. 22; 9,24.

(13) The usual pronunciation וָאֶשְׁמְעָה, followed by Bär (p. 81) and Ginsb. (*cf.* also Gesen.-Kautzsch[26], § 10, 2, note B), should be changed, with Olsh., § 65, c, to וָאֶשְׁמְעָה.

Further changes in the intentionally obscure expressions of this verse, *e. g.* Bevan's התמיד מוּרָם, commended also by Ginsb., are scarcely advisable. Instead of והפשע שמם תת Gall would read, following 𝔊, מוּרָם וְפֶשַׁע שֹׁמֵם נִתָּן. In spite of 𝔊 ἐρημώσεως or ἐρημώσεων, Wellhausen's *abomination of horror* (*Isr. und Jüd. Gesch.*, Berlin, 1894, p. 204) corresponds better to the intentionally varied (*cf.* 9,27; 11,31; 12,11) expressions of the original text, than *the desolating apostasy* or *abomination of desolation* of Behrm. Behrm., however, is right in rejecting the view of Kautzsch (*Beilagen*, p. 88), who thinks that the words תת וקדש are meaningless; *cf.* besides 1,3 also 7,20; Ex. 21,16; ψ 76,7. [See also Nestle, ZAT, iv, 248; *Marginalien*, p. 35]. Verses 13.14 are indeed difficult, but this is no reason

7 that by the construct state, even in v. 27, unobjectionable. Nor would it be difficult to (*cf.* 4,9) obtain the feminine form of the verb.

(18) 𝔊Θ have not expressed עד עלמא in their free versions. We need not infer, however, that this omission, at least so far as 𝔊 is concerned, was due to carelessness. For example, 𝔊 omits in 8,5 the words ואין נוגע בארץ, although they are translated by Θ. In the preceding verse, 8,4, on the other hand, 𝔊, failing to understand the original, made the arbitrary addition of the *East* (*cf.* 2,38), which is not found in Θ.

(19) In accordance with v. 3 we should expect here שָׁנְיָה, as GINSB. reads, or the active participle, written by KAUTZSCH (§ 56,a,β,2) שָׁנְיָא; but BÄR, STRACK (p. 45*), and MARTI prefer the passive שְׁנִיא (*cf.* KAUTZSCH, § 47,g,1,f), although it is not so well attested.

(20) As in v. 8, so here also (but not in 5,5) MARTI substitutes the fem. form of the Qᵉrê for the masculine Kᵉthîb ונפלו; see on וּנְפַלָה, 5,5.

GUNKEL (p. 327, n. 2) thinks that the predicate characterizing the eyes as *looking haughtily* has dropped out not only here but also in v. 8; this assumption, however, is unnecessary.

(22) EWALD was perhaps right in his conjecture, partly anticipated by J. D. MICHAELIS, that the words יתב ושלטנא have dropped out before יְהִב. 𝔊 τὴν κρίσιν ἔδωκε, and Θ, τὸ κρίμα ἔδωκεν, appear, notwithstanding v. 14, where they translate ἐδόθη, to have pronounced יְהַב instead of יְהִב. But the thought of 1 Cor. 6,2 is ill suited to this context. Nor is it probable that דין here means the administration of justice in any other sense than in vv. 10.26. More difficult, from the lexicographical point of view, is the rendering *give judgment* (strictly: *justification*), AV *judgment was given*. LUTHER's free translation (*Gericht halten für*) amounts to the same. (Cf. WELLH.'s explanatory notes on ψ 23 in the new English Version). MARTI thinks that EWALD's insertion of יתב ושלטנא is confirmed by vv. 14.26.27.

Further, he considers הֶחֱסִנוּ a Hebraism, and substitutes הַחְסִנוּ (*cf.* v. 18). KAUTZSCH (§ 38,3), however, is certainly right in not taking exception to 'הֶחֱ which is the only vocalization that is attested. [The פתח קטון instead of פתח may be due to امالة as in Assyr. *ušekniš* for *ušakniš* &c.; see HAUPT, *Sum. Familiengesetze*, p. 63, n. 2; DELITZSCH, AG, § 34,c,α. — P. H.]

(25) GUNKEL states (p. 201) that 𝔐 with the plural עִדָּנִין does not express the meaning of the author, who intended the dual. This view, however, is erroneous. The number of about 3½ years is one having relation (*cf.* ZAT '85, pp. 237.239) both to history and to faith. The expression, therefore, is purposely made indefinite. *Cf.* 8,14; 9,27; 12,7 and GES.-KAUTZSCH²⁶, § 88.

(26) Instead of the יְתִב given by HAHN and THEILE, and in many other editions, BÄR and GINSB. rightly read יְתִּב; but it does not commend itself to regard this Qal imperf. (KAUTZSCH, § 43,1, examples *ad* b), with DELITZSCH, BÄR, and BEHRM., as a contraction from יִתְיְתִב.

8 (1) For בלאשצר, see on 5,30.

(5) G. HOFFMANN (ZAT '83, pp. 95f.) would pronounce not חָזוּת but חֲזוּת, following the Syriac vocalization [ܚܙܘܬܐ; *cf.* חָמוֹת = ܚܡܬܐ, אחות = ܚܬܐ]. He refers to 4,8.17, taking for granted that חזות = מראה; but this is not certain. חָזוּת is established here and in v. 8 as the reading of 𝔐, both by BÄR and GINSB. GINSB.'s צ"ל אֲחֵרוֹת כן ת"ע, however, in v. 8 decides in favor of the reading of 𝔊.

(8) חזות seems to have crept in by mistake from v. 5. It can neither be rendered as an adverbial accusative *in honor*, nor taken as a construct plural. Instead of it we should probably read, with GRÄTZ and others, the word אֲחֵרוֹת, as expressed by 𝔊 (ἕτερα). According to SWETE ἕτερα is not found in Θ; KAUTZSCH (*Bei-*

7 for vv. 4 and 5 Arabic اقيمت *uqîmat*, which is an exact parallel, and this would seem to be preferable.

BEHRM. again finds glosses here. But we do not gain anything by eliminating תנינה, which, it is true, can be dispensed with. The first אחרי in the enumeration is well distinguished by this addition from the אחרי which follows in v. 6. Still less probable is the elimination of ולשטר חד הקמת, for these words no more mean that this beast was set aside, than נטילת (v. 4) means that the first was easily made away with; only faulty exegesis could regard the one as a gloss on the other.

(6) The absence of the י of the plural in the Qerê גַּפַּהּ (*cf.* v. 4) is not enough to prove that 𝔐 intended the singular; *cf.* KAUTZSCH, § 55,4.

BÄR writes in vv. 6 and 7 בָּתַר, but GINSB., STRACK, and MARTI rightly prefer בָּאתַר, which is better authenticated than the later spelling בָּתַר; *cf.* 2,39.

(7) Better than the מַדְקָה given by some authorities is מַדֱּקָה, which BÄR, GINSBURG, and STRACK give in their text; *cf.* KAUTZSCH, § 46,3,b.

(8) Notwithstanding סלקת in v. 20 𝔐 requires here סִלְקַת; *cf.* KAUTZSCH, § 25,b.

BÄR and GINSB. write the Qerê (*cf.* v. 19 and 2,33) בֵּינֵיהֵין, while NORZI prefers בֵּינֵיהֵן; *cf.* KAUTZSCH, § 53,2 end. MARTI considers the Qerê a correct emendation of the Kethîb; contrast NÖLDEKE (see on 2,33).

For the Qerê אִתְעֲקַרָה, which MARTI substitutes for the Kethîb, *cf.* v. 20, and see on 5,5.

(10) The Qerê rightly reads אַלְפִּין (*cf.* 4,14) instead of the faulty Kethîb אֲלָפִים. But its substitution of the Hebraizing form רִבְבָן for the good Aramaic רִבְּוָן (= ܪ̈ܒܘܢ Acts 21,20) is needless; *cf.* KAUTZSCH, § 65,4. The spelling of the Kethîb without *Dagesh forte* (THEILE, p. 1187) is erroneous.

(11) GUNKEL (p. 324, n. 1) states that the text of v. 11^{a} is mutilated. He thinks it must have contained the judgment upon the eleventh horn. But this view seems to be due to a misunderstanding. Nor can we admit BEHRMANN's contention that the first two words have arisen out of v. 11^{b} by dittography. It is true that the position of חזה הוית before באדין is somewhat unusual, but it does not seem advisable to strike out the two words, seeing that elsewhere also the author affects solemn resumption or reiteration of what has been said; *cf. e. g.* 2,38; 4,33; 5,11.23; 8,2; 9,2.19ff.

(12) On 𝔊's rendering καὶ τοὺς κύκλῳ αὐτοῦ ἀπέστησε τῆς ἐξουσίας αὐτῶν, see MICHAELIS, *Orientalische Bibliothek*, iv, p. 41.

(13) NESTLE suggests על instead of 𝔐 עִם, pointing to 𝔊 ἐπὶ τῶν νεφελῶν; but as Θ has μετὰ τῶν νεφελῶν, the emendation would seem to be unnecessary.

(15) Instead of BÄR's נִדְנֶה (pp. 79f.), HAHN, THEILE, and GINSB. read, with most editions, נִדְנֶה; KAUTZSCH (§ 54,3,a,β) prefers נִדְנַהּ, with suffix, rather than *stat. emph.* נִדְנָה. Probably still better is NÖLDEKE's and BEVAN's נְדָנַהּ. WEISS finds here the word בְּגִין, which occurs in the Targums and the Talmud (*cf.* ZDMG 32,754), and reads בְּגִין דְּנָה *on this account* instead of בְּגוֹא נדנה. This ingenious conjecture, which is also mentioned by GINSB. and adopted by BUHL, is placed by MARTI in the text; but as the occurrence in our book of a foreign word going back to the Sanscrit *nidhâna* 'receptacle, case' is by no means impossible, there is hardly sufficient ground for such alteration of the text; *cf.* NÖLDEKE (*Gött. gel. Anz.* 1884, p. 1022) and BEHRMANN.

(17) GINSBURG and MARTI rightly put the fem. אִנִּין in the text. This reading is not only suggested by the Qerê, but even in the Kethîb it is better authenticated than the masculine form אִנּוּן.

מַלְכִין is again needlessly questioned (*cf.* 8,21) by GUNKEL, on the authority of 𝔊Θ, whose βασιλεῖαι is easily understood as a free translation. True, we obtain by a slight change of the consonants מַלְכְוָן, and BEHRM. considers the replacing of

6 For ושנתה נדת עלוהי, see on 2,1. It might be well to add that שְׁנָה = *sleep* has also been found by NÖLDEKE (ZDMG '93, p. 98) in the Inscription of Hadad at Zinjirli (*cf.* DRIVER's *Leviticus*, p. 26), while D. H. MÜLLER reads ישאל in l. 23 instead of שנה.

(20) In KAUTZSCH's translation (p. 898) we are told that *at daybreak* is, perhaps, an explanatory gloss to the preceding expression *with the dawn*. BEHRM. and MARTI, on the other hand, declare positively that בנגהא is merely a gloss. The two expressions שפרפרא and נגהא are synonymous but not tautological. MEINHOLD, therefore, seems to be right, in regarding בנגהא as a closer determination of the more general שפרפרא. Against the needless change of the text in the present passage we need hardly point to our author's favorite practice of heaping synonyms; it is sufficient to state that, of the two expressions, נגהא is unquestionably the stronger one, as the meaning of the stem is *brightness* (*cf.* KAUTZSCH, § 54,3,c). Those who hunt for glosses will do well to remember the fate of the well-known hypothesis of GRIESBACH, who committed the gross, though very pardonable, error of declaring superfluous one of the two synonymous expressions *at even, when the sun set*, in Mark 1,32 (*cf.* Matth. 8,16 and Luke 4,40).

(21) MARTI conjectures that we must read, as the third word of the verse, דניאל instead of לדניאל. He refers to NESTLE, *Marginalien*, p. 41; but there would seem to be no sufficient reason for this change.

(25) MARTI thinks that we should, perhaps, read the passive forms וְהֵיתִיו and רְמִיו; but this is unnecessary.

7 (1) See on 5,30. MARTI thinks that the words of 𝔐, וְחֶזְוֵי רֵאשֵׁהּ עַל־מִשְׁכְּבֵהּ had crept into the text from 4,2; but this view is not well founded.

(2) MARTI wrongly cancels the words ענה דניאל ואמר. He considers them a gloss because they are not expressed in 𝔊Θ.

(4) For Qᵉrê נְפַּה, *cf.* 4,14.

The oracularly obscure language affected in the visions of our Book, should not mislead the textual critic to rush to the assistance of the exegete. GUNKEL (*Schöpfung und Chaos*, Göttingen, 1895, p. 327, note 2) makes this mistake in suggesting that there is a corruption in מריטו. His argument is, that the destruction of the dominion of the first beast does not come until v. 12, and hence the plucking out of its wings is unsuited to the context, which deals with the beginning of his dominion over the world. Our author does not write so awkwardly as to predict (*cf.* GUNKEL, p. 189) here, under the reign of Nebuchadnezzar's son (v. 1), anything else but the downfall of the Babylonian empire. It is just the unmistakable מְּרִיטוּ which gives us our positive clue through the obscurities which follow; as the lion heart (2 Sam. 17,10), so the eagle's wings are lost to the winged lion of Babylon. After the figure of the beast once so proud, but which now, set upon its feet, can fly no longer, and must toilsomely walk, we have in v. 5 the figure of the bear, tilted on one side and unable to keep its balance.

GIESEBRECHT (*Gött. gel. Anz.* 1895, p. 598) erroneously refers *a man's heart* to 4,31, and inserts, on the basis of the words *I lifted up mine eyes unto heaven* in 4,31, here in our passage: עיניה נִטְלַת מן ארעא, as though the writer wanted to establish the identity of the beast and Nebuchadnezzar.

(5) On account of the context (*cf.* KAUTZSCH, § 45,3,5) the transitive form הֲקִמַת, which is here required by 𝔐 (*cf.* BÄR, p. 78), must be transformed into the Hofʿal which we find in v. 4. This passive, with or without י, has some attestation according to GINSBURG. MARTI (p. 60) sees in הֲק׳ a Hofʿal; he considers the indistinct vowel ֲ a modification of an original *ŭ*. NÖLDEKE, however, compares

5 to conform the words to מְנֵא (KAUTZSCH, § 29,3,a). Nor should פַּרְסִין, the plural of פְּרֵס (KAUTZSCH, § 54,3,a,α), which 𝔐 intended, and which plays upon the word *Persians* (6,29), be displaced by the participial form פָּֽרְסִין, as though this latter, like אָֽמְרִין in 3,4 &c., took the place of a passive construction.

(27) BÄR (p. 76) and GINSB. read, with NORZI, the singular מֹאזַנְיָא instead of the less well attested Received Text, מֹֽאזַנְיָּא. This avoidance of the dual, is perhaps merely pedantic (*cf.* KAUTZSCH, § 51,1, note), and is contrary to Hebrew usage, *cf.* Job 6,2. Yet the form preferred by NORZI occurs also in Mandaic, [מוזאניא; *cf.* NÖLDEKE *Mandäische Grammatik*, § 124. NÖLDEKE thinks that the י is a trace of the dual ending in מאזנים].

(29) For תלתי, see on v. 7.

(30) בַּלְאשַׁצַּר is read by BÄR and GINSBURG here and in 7,1; 8,1; but in the editions of HAHN and THEILE it stands in 7,1 only. It should be corrected to בֵּלְשַׁאצַּר, according to 5,1.22.29; *cf.* 10,1.

6 (1) [Darius *the Mede* seems to be based on a confusion of the destruction of Nineveh (606) and the overthrow of Babylon at the hands of Cyrus (538) with the conquest of Babylon under Darius Hystaspis (520). This theory, which I advanced more than ten years ago, is discussed by PRINCE, *l. c.* p. 42. — P. H.]

The statement of the king's age has been considered strange, but without sufficient reason. Its purpose is to indicate the brief duration of the Median kingdom. From the arbitrary text of 𝔊 BEHRM. obtains a singular clause, through the corruption and misunderstanding of which the 62 years of our text are supposed to have arisen; but his method is too subtle.

(2) Here and in v. 4 SWETE gives as the reading of 𝔊 after ἑκατὸν εἴκοσι a ἑπτά, which is derived from Esth. 1,1. It is the reading of the *Codex Chisianus* and of the Hexaplar Syriac, but in the time of St. Jerome both 𝔊 and Θ agreed with 𝔐; *cf.* MICHAELIS, *Orient. Bibliothek*, iv, p. 10.

(4) STRACK, too, rightly points עֲשִׁית, although some codices read עֲשִׁית. The word is neither an intransitive participle nor a perfect, but a part. pass. (*cf.* NÖLDEKE, *Gött. gel. Anzeigen*, 1884, p. 1019).

(8) In στάσει βασιλικῇ Θ rightly connects קְיָם as construct with מַלְכָּא. By adding here and in v. 13 καὶ ἀνθρώπου to παρὰ παντὸς θεοῦ, he avoids the intentional omission of ואנש in 𝔊. There ואנש is omitted in order to restrict בְּעוּ to prayer.

(11) BÄR rightly prefers הֲוָא to the usual pronunciation הוּא, retained by GINSBURG.

(13) The absence of any respectful form of address is quite in keeping with the context. We are certainly not justified in changing the text to conform with v. 7 or 3,9. 𝔊 reads Δαρεῖε βασιλεῦ, while Θ is content with βασιλεῦ.

(14) BEHRM. takes exception to the די which, as in v. 6, introduces the direct discourse, and would strike it out. This, however, is unnecessary; *cf.* 5,7, and especially 2,25, where further די's similarly follow upon the די *recitativum.*

(15) The מְעַלֵּי adopted by BÄR (p. 78) as being required by the Masorah is rightly rejected by KAUTZSCH, § 60,3,b. Of the two current readings GINSB. prefers מֵֽעָלֵי. BEVAN, however, writes still better, with NÖLDEKE, מֶעָלֵי (*cf.* 5,7).

(18) For היתית, see on 3,13.

The spelling שְׂמַת deserves decided preference. KAUTZSCH (§ 45, note 1,d), with good reason, regards שָׂמַת as an error of 𝔐, although BÄR and GINSB. retain it; but his preference of the *scriptio plena* שִׂימַת is less commendable, *cf.* רִם 5,20.

BÄR writes חַתְמַהּ (*cf.* KAUTZSCH, § 37,3,a), and, in agreement with 𝔊, עִזְקָת; GINSB., on the other hand, gives the inferior, though usual, pronunciations חתמה and עזקת; Θ also reads the singular עִזְקַת, which, in point of sense, is less exact.

(19) BEVAN and MARTI read וּלְחֵנָן instead of the ἅπαξ λεγόμενον וְדַחֲוָן whose meaning is uncertain; *cf.* 5,2.3.23.

5 ciples here but verbal substantives in the nominative, like מְכַסֵּה *cover* [*cf.* the remarks on מכסה *great omentum* in the *Johns Hopkins University Circulars*, No. 114, July, 1894, p. 115[a], note 9]. This view, however, is not probable.

(15) MARTI thinks that we should perhaps read יְהוֹדְעֻנַּנִי, instead of ל with the inf. after the impf. (*cf.*, however, § 124,b). This is not necessary.

(16) For תוכל, see on 2,10.

(17) Notwithstanding נבזבה (2,6) BÄR and GINSB. here point נֶבְזְבְיָתָךְ; *cf.* KAUTZSCH, § 64,3. Only one of the two vocalizations of 𝔐 would seem to be correct; ANDREAS, however, (MARTI, p. 71) thinks both possible, so far as the Persian is concerned.

(19) The mispronunciation מָחֵא in Θ still appears in THEILE's edition of the Hebrew Bible (Leipzig, 1849). 𝔍's *percutiebat* is based on Θ's ἔτυπτεν, and LUTHER in turn was misled by 𝔍; but AV has correctly *kept alive*. For the Hafʿel participle מַחֵא, *cf.* KAUTZSCH, § 11,3,b,γ. [There is, of course, no elision of the second stem-consonant in ܡܰܚܶܐ; the doubling of the ח is based on the analogy of the verbs פ״נ; nor is Heb. יָסֹב=יִסֹּב, but it is an analogical formation (*cf.* GESEN.-KAUTZSCH[26], p. 174, note 1). The primitive form of חיא *to live* is *ḥaiiua* (*cf.* ܚܝܘܬܐ, حيوان, חֵיוְתָא). The final و, however, became ى owing to the preceding intransitive *i*-vowel: حيى, thus making the stem a *verbum mediae geminatae* (*cf.* WRIGHT-DE GOEJE[3], §§ 166, D; 179, remark b). The stem of حيّة *serpent*, on the other hand, is حوى (*cf.* ܚܘܝܐ). — P. H.]

(20) 𝔖𝔍 appear to pronounce וִיקָרָה instead of 𝔐 וִיקָרֵהּ; see on 2,7; 4,15.

(21) The Qᵉrê rightly reads שַׁוִּיו instead of the Kᵉthîb שַׁוִי, or as GINSB. adds, like KAUTZSCH (*Gram.* p. 175, *ad* p. 89), שַׁוִּי. The assumption of a mere mistake in the separation of the words (KAUTZSCH, § 47,g,3,a) is hardly adequate.

The wild asses are mentioned here, as BEVAN says, *as a type of savagery* only (*cf.* Job 39,5-8). CALVIN's expansion of the expression into an exile of the king among barbarians was rightly rejected by HITZIG. Wild asses live far from the dwellings of men, where fodder is given to cattle, and so HAUPT's suggestion to read עדריא (*cf.* Joel 1,18) instead of ערדיא seems very plausible [*cf.* PRINCE, *l. c.*, p. 111]. However, I should not be inclined to substitute עדריא for the traditional ערדיא.

(22) GINSBURG and STRACK point הַשְׁפֵּלְתְּ, while some of the MSS collated by STRACK read הַשְׁפַּלְתְּ; so, too, MARTI.

(23) For the order of the metals, see on 2,35.

Θ rightly takes לֵהּ, against the accents, as referring to ולאלהא (KAUTZSCH, § 84, 1). To explain ל as = the Latin *penes* (*cf.* Jer. 10,23) is too far-fetched. Still less does it seem advisable to strike it out.

(25) The fact that 𝔊Θ𝔍 only express מנא once does not warrant the assertion that the word occurred but once in their texts; the impressive repetition is one of the beauties of the original.

[The first מְנֵא seems to be the passive participle of מנא *to count*, while the second מְנֵא represents the *status absolutus* of מַנְיָא *mina*. The words מנא מנא תקל ופרסין mean: *There has been counted* (*cf.* منيّة *destiny, predestination*), *a mina, a shekel, and half-minas*, the half-minas (*parsîn* or, perhaps, *pĕrâsîn*) alluding to the division of the empire between the Medes and the Persians, the mina (*mĕnê*) referring to Nebuchadnezzar, followed by the shekel (*tĕqêl*), the sixtieth part of the mina, symbolizing Belshazzar, the unworthy successor of the great Babylonian king. Compared with Nebuchadnezzar, Belshazzar was not only a פרס בן מנה but a שקל בן מנה! See HAUPT, *Johns Hopkins University Circulars*, No. 58, p. 104 (July 1887); PRINCE, *Mene Mene Tekel Upharsin*, Baltimore, 1893, p. 8. — P. H.]

BÄR and GINSB. rightly adopt the pronunciations תְּקֵל and וּפַרְסִין. The exceptional vocalization תְּקֵל and פְּרֵס (v. 28), instead of תקיל and פרים, is chosen in order

5 (1) The very free rendering of 𝔍 *et unusquisque secundum suam bibebat aetatem* does not warrant an alteration of the text, although Θ (καὶ πίνων) prefixed ו to the final word שָׁתֵה, connecting it with v. 2.

(2) בִּטְעֵם חַמְרָא does not mean *when the wine began to taste*, but *at the command of the wine* (*under the influence of the wine*; see PRINCE, *Mene, Mene, Tekel, Upharsin*, Baltimore, 1893, p. 118 below). As an indication of the arbitrary method of 𝔊 the omission of the wives and concubines "evidently out of regard for decorum" (BEHRM.) deserves mention; *cf.* 6,19 the omission of the dancing-women.

(3) וְכַסְפָּא should perhaps be inserted, with Θ𝔍, after דַּהֲבָא; *cf.* v. 2.

To strike out the words בֵּית אֱלָהָא דִּי, which are wanting in v. 2, on the authority of 𝔍 *de templo quod fuerat in Jerusalem* is questionable; for Θ has τοῦ θεοῦ.

(5) As to the Q^e^rê נָפְקָה, intended to replace the K^e^thîb נְפַקוּ, *cf.* 7,20, and KAUTZSCH, §§ 23,2; 98,2,c. The use of the masc. form for both genders is a peculiarity of Bibl. Aramaic, which is met with also in Nabatean inscriptions, *cf.* DRIVER-ROTHSTEIN, *Einleitung*, p. 540 [English edition, p. 472]. The feminine form, however, was known to the Masorites owing to its currency in the Targums, and was therefore substituted in the Q^e^rê.

(6) שְׁנוֹהִי for שְׁנִין עֲלוֹהִי is considered by BEHRM. so harsh that he would correct our expression in accordance with v. 9. This is also preferred by KAUTZSCH, § 89,2 and NÖLDEKE, *Lit. Centralblatt*, 1896, No. 9, who declares § 4,p in STRACK's *Abriss*, to be superfluous. BEVAN gives שְׁנוֹ as an alternative; but *cf.* EWALD, § 315, b, note.

The spelling אַרְכֻּבָּתֵהּ is not unsupported by evidence; still, GINSB. is right in preferring, with BÄR, אַרְכֻּבָּתֵהּ; *cf.* KAUTZSCH, § 60, 1.

(7) The meaning of the foreign word, pronounced here and in vv. 16.29 in the Q^e^rê הַמְנִיכָא = Syr. ܗܡܝܢܩܐ (*cf.* GES. *Thes.*), is sufficiently established by the word μανιάκης, by which 𝔊Θ translate it. The derivation from the Greek, however, adopted by KAUTZSCH, § 64,4, is improbable. In fact, μανιάκης appears rather to be derived from המניכא. It seems necessary, therefore, to fall back, with BEHRM. p. ix, upon the Sanscrit *mânika*. On the other hand, we have no certain tradition as to the consonants and the pronunciation of the K^e^thîb. BÄR in fact declares (p. 74) the forms of the Received Text, המונכא and המונכא, to be incorrect, and pronounces הַמְיִנְכָא; while GINSB. decides in favor of הַמּוּנִיכָא, and adds further, as K^e^thîb forms, הַמּוּנְכָא and הַמְנוּכָא. According to MARTI's *Porta*, pp. 31*.60*, the K^e^thîb is to be read, with ANDREAS, הַמְיָנְכָא.

7.16.29 𝔊 renders ἐξουσία τοῦ τρίτου μέρους τῆς βασιλείας, but Θ has rightly τρίτος, and in v. 29 ἄρχοντα τρίτον. In addition to the ordinary תְּלִיתָי (2,39), KAUTZSCH (§ 65,1, note 3 and § 66,1) assumes here two by-forms, namely תַּלְתִּי, v. 7, and תַּלְתָּא, vv. 16.29. But it is not probable that תַּלְתָּא is "an abnormal stat. emphat. for תַּלְתִּי *tertius*." Moreover, it would conflict in v. 29 with the prevailing rule (KAUTZSCH, § 85,1). Hence it would seem best to read in v. 7 (*cf.* GES.-BUHL[12]) תַּלְתִּי, and, in the same way, substituting י for א, in vv. 16.29. BEHRM. prefers תְּלָתִי in all three passages; DE GOEJE (*Theol. Tijdschr.* 1885, p. 71) would point in v. 7, תלתי.

(8) For עִלָּלִין, see on 4,4.

For the Q^e^rê וּפִשְׁרֵהּ, see on 4,15. BÄR (*cf.* p. 90) and GINSB., with the Occidentals or Palestinians, place it in the text, and attribute וּפִשְׁרָא to the Babylonians as a K^e^thîb.

(10) As vv. 9 and 10 begin in 𝔊Θ with the same word, MARTI thinks that אדין has dropped out in 𝔐 at the beginning of v. 10.

(12) We should certainly pronounce, with 𝔍, מִפְשַׁר and מִשְׁרֵא, *cf.* KAUTZSCH, § 40,3 note, instead of מְפַשַּׁר and מְשָׁרֵא of 𝔐. The participles do not suit the context. HITZIG believed (*Theol. Stud. und Krit.* 1837, p. 927) that 𝔐 intended no parti-

4 For עֲנָיִן, accented on the *ultima*, not on the penult, *cf.* KAUTZSCH, §§ 15, a; 57, a, β; contrast GES.-BUHL[12].

(27) BÄR (pp. 73.92) and GINSB. write, with Ben-Asher, בְּנִיתַהּ. In spite of the good evidence in support of this strange form, בְּנִיתַהּ is to be preferred, following Ben-Naphtali; *cf.* KAUTZSCH, § 15, e and STRACK's *Cod. Erfurtensis* and *Cod. Jemenensis*.

BÄR and GINSB. rightly read תְּקַף instead of the Received Text תְּקֹף; *cf.* KAUTZSCH, § 57, a, α.

(30) 𝔊 has only the comparison with the eagle and the lion, Θ only that with the lion and the birds, and in inverted order; both are needless departures from 𝔐.

(31) The בָּרְכֵת, read by BÄR and GINSB. without Metheg, should be written בָּרְכֵת or, with STRACK, בָּֽרְכֵת; *cf.* KAUTZSCH, § 9 end.

(32) This verse is taken even by Θ (ὡς οὐδὲν ἐλογίσθησαν) and 𝔖 in such a way (כלה = כלא) that the negative particle would stand as a pure substantive — a unique case (*cf.* KAUTZSCH, § 67, 1). MICHAELIS (*Anm. für Ungelehrte*, p. 41) departs from the vowel-points, and endeavors to bring out the sense *abide under his care and dominion.* If the consonants be altered, כִּנָּן might find support in Is. 51, 6, unless we are to understand *gnats* in that passage. BEVAN, BEHRMANN, BUHL content themselves with closely connecting the negation with the participle; the sense thus obtained, *such as are not to be regarded*, does not seem flat to them.

(33) Notwithstanding לִיקַר in v. 27, 𝔐 requires לִיקָר, and BÄR, GINSB., and MARTI (*cf.* § 20) so write in this case, but erroneously; *cf.* KAUTZSCH, § 57, a, α and STRACK's *Abriss*, p. 20.* ROSENMÜLLER rightly takes הדרי וזיוי as the subject. The intentional aggregation of the words, in which in v. 33 after עלי יתוב (v. 31), יתוב עלי is twice repeated, is in keeping with the solemnity. According to BEVAN this homœoteleuton has misled the Syriac translator to omit וליקר מלכותי הדרי וזיוי יתוב עלי. BEHRM. thinks the text overloaded. He tries to improve it, and, misled by the free translation of Θ (εἰς τὴν τιμὴν τῆς βασιλείας μου ἦλθον), he proposes as an emendation הֲדָרַת (חדרת seems to be a misprint)† instead of הדרי. הדר, however, is used in vv. 31. 34 in quite a different sense. According to LEVY's *Chald. Wörterb.* הדר (BEHRM. writes חדר)† occurs only in the Jerus. Targums for חָזַר; but a new word for *return* is hardly probable, inasmuch as previously and subsequently we find תוב. Following 𝔊 καὶ ἡ δόξα μου ἀπεδόθη μοι (a translation, however, which is quite arbitrary) J. D. MICHAELIS suggested the emendation ויקר מלכותי וזיוי.

MARTI does not approve of BEHRMANN's conjecture, but his own suggestion is not much better. He remarks: If הַדְרִי together with וְ is not to be looked upon as a gloss, following v. 27, one might be inclined to substitute אַדְרֵךְ or אַהַדְרֵךְ *obtained*.

BÄR and GINSB. both write יְבַעוֹן, with virtual sharpening of the ע. The ordinary editions have יְבַעֲוֹן, against the Masorah. The *Codex Derenburgii* collated by STRACK reads the Qal, יִבְעוֹן; so, too, MARTI, as a Pael of this verb does not occur. Of GINSB.'s הָתְקְנַת and BÄR's הָתְקְנַת the latter is the true pronunciation. GINSB.'s reading, however, represents the genuine Masoretic tradition as shown by the majority of MSS; *cf.* KAUTZSCH, § 34. MARTI thinks that the strange 3 p. fem. sing. הָתְקְנַת may be explained if we make מלכותי the subject, and read עֲלַי instead of עַל.

BÄR's spelling הֳת', which recurs in 5, 20 in הָנְחַת as well as in similar cases is not followed by GINSB., who prints הָנְחַת with the common editions.

Pronounce מְהַלְּכִין as in 3, 25.

† STRACK, too, writes הדר הדרת, with ה, but NÖLDEKE in his review of STRACK's book (*Lit. Centralblatt*, 1896, No. 9) remarks that in so old a document it must be a ח, not a ה. I must, therefore, retract the statement, made in my review of BEHRMANN's *Commentary* (*Theol. Lit.-Zeit.* 1895, col. 357), that BEHRMANN's חדר is a misprint.

4 (12.20.23) With KAUTZSCH, § 59,c, we should pronounce עֲקַר, following the Syriac form, instead of 𝔐 עִקַּר; *cf.* 7,9 הִוָּר. Both GINSBURG and STRACK, however, point עִקַּר.

(12.20) BEHRM. regards בדתאא די ברא as a gloss intended to paraphrase, in better Aramaic, the expression בעשב ארעא, not only in v. 12, where בעשב ארעא after חלקה closes the verse, but also in v. 20, where these two words are wanting after חלקה. But עשב (*cf.* vv. 22.29.30; 5,21) would need no paraphrasing, and the text supported by Θ employs the synonymous expressions in such a way that they designate primarily the *dwelling*, and only in the second instance, *food*. After the band of iron and brass had been mentioned, which might naturally suggest an enclosed space, the reference to green fields would seem in place. The assumption of a gloss is as needless here as in 6,5. NÖLDEKE rightly considers it strange that the same mistake should occur twice.

(13.14) The Q^e^rê seems to be right in reading אֲנָשָׁא (as *e. g.* in 2,43; 4,22.29) instead of the K^e^thîb אֱנוֹשָׁא, although in the Nabatean inscriptions אנוש occurs instead of אנש. NÖLDEKE decides against MARTI in favor of the K^e^thîb.

(14) עד דברת appears to be a transcriptional error for על דברת; *cf.* 2,30. Notwithstanding KAUTZSCH, § 69,10, BEHRM. rejects the emendation, and holds that as על ד' designates purpose, so עד ד' designates result *(so that)*; still the assumption of an assimilation of the ל (KAUTZSCH, § 11,2) seems more natural.

Although in v. 14 the Heb. plural form אנשים (but *cf.* 7,10) is recognized by 𝔐 (see on 2,10), KAUTZSCH (§ 51,2) and BEHRM. are probably right in refusing to ascribe the Hebrew plural ending to the author. They believe it to be due to the thoughtlessness of a copyist. In that case, the collective singular אֲנָשָׁא, which is used elsewhere in the Book, would be the original reading here also. In 7,10, instead of the K^e^thîb אֲלָפִים, we should take the Q^e^rê אַלְפִין.

The K^e^thîb replaced by the Q^e^rê עֲלַהּ should not be pronounced, with BÄR, עֲלַיִהּ, but *'alaih*; see on 2,4^b^. GINSBURG writes: עֲלַיִהּ או עֲלַיהּ כתיב. A similar case with this same suffix occurs again in 5,21; 7,4.5.6.7.8.19.20.

(15.16) Q^e^rê needlessly (this is also MARTI's opinion) פִּשְׁרֵהּ instead of פִּשְׁרָא; *cf.* 5,8, and see on 2,7.

(16.21) The K^e^thîb מְרָאִי is contracted by the Q^e^rê to מָרִי; *cf.* KAUTZSCH, § 11,3,b, and DRIVER-ROTHSTEIN, *Einleitung*, p. 540 (English edition, p. 472), where illustrations from Nabatean inscriptions are given in which, as BEVAN remarks, א retained its consonantal sound.

(19) There is a gross error involved in the Q^e^rê רְבַת instead of the K^e^thîb רְבַיְתְּ or, as BÄR prefers and GINSB. allows, רְבַיְתָ. The Q^e^rê might pass, at best, as an erroneous form (see on 2,35^b^) for רְבַת, *i. e.* third pers. sing. fem. But the context here requires the second pers. sing. masc., and this cannot (BÄR, p. 72 notwithstanding) be used in abbreviated form after the analogy of יְהַבְתְּ (see on 2,23), but occurs in ל"א verbs (*cf.* KAUTZSCH, § 47,d) only with the unabbreviated afformative ending תָ, or even תָה; *cf.* 2,31.

(21) The Q^e^rê is right in reading מְטָת, as the K^e^thîb can be nothing but a mere transcriptional error, (KAUTZSCH, § 47,g,1,a), though BÄR and GINSB. attempt to pronounce it מְטָיַת.

(24) KAUTZSCH (§ 57,a,β) explains the Q^e^rê as a singular, BEHRM. as a plural; both, however, are agreed that the K^e^thîb, which, with BÄR, they pronounce חֲטָיָךְ, is a singular. HITZIG and BEVAN see in the K^e^thîb, which stands for חטייך, a plural of חֲטָי. As the context unquestionably requires a plural form, we must probably explain both K^e^thîb and Q^e^rê as plurals, and as such GINSB.'s reading of the K^e^thîb חֲטָיִךְ, for which he gives as Q^e^rê חֲטָךְ, is no doubt intended.

BÄR, GINSBURG, STRACK, and MARTI read וַעֲוָיָתָךְ (KAUTZSCH, § 56,a,β,2). This form is better attested than וַעֲוָיָתָךְ which can hardly be intended as singular (MARTI, § 76,i).

4 that NÖLDEKE (*Lit. Centralbl.* 1896, col. 703) calls this explanation of MARTI's *einen hübschen Fund.* NÖLDEKE considers the common comparison of כל קבל די with *alldieweil* impossible. But if MARTI's view were correct, 𝔐 would have had to write in Prov. 24,12 כְּפָעֳלוֹ instead of כְּפָעֳלוֹ.

(6) MARTI, both in KAUTZSCH's *Beilagen* and in his *Porta*, p. 26*, follows Θ, and inserts שְׁמַע before חזוי, as though this word were indispensable to the context; he thinks that mistaken imitation of c. 2, where Daniel must guess the dream itself, may well have led to the omission. But the ἄκουσον added by Θ is of no more value than the date in 3,1 (*cf.* BEHRM., p. xxxii, 2). The explanatory ו before פשרה, which is of frequent occurrence in the Book of Daniel, means *that is*, or *namely* (German *und zwar*), as *e. g.* in 2,16.18; 4,10.22; 7,20; 8,10.

GIESEBRECHT, *Gött. gel. Anz.* 1895, p. 598, proposes to read אֲחַוֵּא instead of חזוי. He points to the elision of the א in 8,8, and makes the ingenious remark that פִּשְׁרֵהּ presupposes only the singular form חלמי, and in the Book of Daniel only ליליא or ראשי are met with after חזוי. His emendation, however, would seem to be unnecessary.

(8.17) As the words חזוי, and חזה (v. 7), and חזית (v. 17) occur in the immediate context, it is natural to derive the obscure חֲזוֹתֵהּ from חזה = *behold* (v. 20), and to render it *appearance* (with SIEGFR.-STADE and KAUTZSCH, § 55 end, or § 61,4,b, note), although the form is doubtful. In both passages 𝔍 has *aspectus*, without the divergence in v. 17 from 𝔐 which appears in KAUTZSCH (*Beilagen*), who supplies סוֹף between לְ and כָּל against the evidence of Θ. In 𝔊 we find in v. 8 the double translation ὅρασις and κύτος (Θ, κύτος only); in v. 17, on the contrary, ὅρασις only (Θ, κύτος). In addition to the statement of the height of the tree, some expression for its breadth seems to be called for; therefore Θ reads κύτος and LUTHER: *breitete sich aus bis* (= *spread itself out unto*; *cf.* HITZIG's *Umfang* = *circumference* and EWALD's *Umkreis* = *circuit*), though these renderings are, perhaps, merely inferred from the context. But when HITZIG and even GES.-BUHL[12] combine חזות with Arabic حوزة *surface*, we cannot help thinking how RENAN compared the Arabic lexicon to chaos, for in it *avec un peu de bonne volonté on peut trouver tout ce que l'on désire.* It is better in such a case to fall back, with BEHRM., on the emendation חֲזוֹרֵהּ = *its compass,* although חזור is generally used in the Targums as an adverb, and, when doubled, corresponds to the Hebrew סביב. KAUTZSCH (*Die Heil. Schrift des AT*, p. 894) has shrunk from translating חזותה, and remarks upon it: "Literally: *its appearance.* Probably the text is corrupt; we should expect: *its branches* or the like." The spreading of the *boughs* (ὄσδοι) which we find in the *Graecus Venetus* is guesswork (*cf.* GES., *Thes.*) just as 𝔊's οἱ κλάδοι αὐτοῦ τῷ μήκει ὡς σταδίων τριάκοντα. Pure conjecture, however, obtains its philological justification through the following ingenious emendation of the text. HAUPT proposes to let the words חֲזוֹתֵהּ and עָפְיֵהּ in vv. 8f. and 17f. change places, so that the text would read: ורומה ימטא לשמיא [1]ו[6]עָפְיֵהּ [3]לסוף [4]כל [5]ארעא: [2]חזותה שפיר ואנבה שגיא *its height reached unto heaven, and its foliage to the end of the whole earth. Its appearance was fair, and its fruit abundant.* חזות would then correspond to the Heb. מַרְאֶה in Gen. 2,9, where similarly the appearance is mentioned before the fruit (נחמד למראה וטוב למאכל *pleasant to look at and good to eat*).

(9) Instead of the Kethîb יְדֻרוּן, the Qerê, following v. 18, prefers the fem. form יְדֻרָן, but needlessly.

(11) 𝔐 does not point here תְּחוֹתוֹהִי, but תַּחְתּוֹהִי. STRACK keeps the traditional reading; MARTI, however, rejects תַּחְתּוֹהִי as a Hebraism. In view of vv. 9.18; 7,28; Jer. 10,11 NÖLDEKE remarks that תְּחוֹתוֹהִי would seem to be preferable, adding that he has met occasionally in Syriac *taḥtai* as a preposition, but always without personal suffixes (*Gött. gel. Anz.* 1884, p. 1015).

3 following KAUTZSCH, § 57,a,α. SIEGFR.-STADE, on the other hand, read חֲבַל in both passages, while THEILE and GINSB. give חֲבַל in 3,25, but in 6,24: חֲבָל.

(27.28) The singular form נֶשְׁמְהוֹן, preferred by the Qᵉrê in both verses, is inadmissible. The Kᵉthîb נֶשְׁמֵיהוֹן is perfectly unexceptionable. The Qᵉrê is a pedantic inference drawn from רֵאשֵׁהוֹן by the Palestinian scribes only (BÄR, p. 90).

(29) The Qᵉrê, following 6,5, reads שָׁלוּ *error*. Although KAUTZSCH (§ 61,4,b) still regards the Kᵉthîb שלה as a transcriptional error, it might be the equivalent of שְׁאֵלָה; *cf.* 4,14. The Kᵉthîb, for which GINSB. gives the three pronunciations mentioned below, was probably read שַׁלָּה (HITZIG, BEVAN). Hence, it should neither be pronounced, with BÄR, שָׁלָה, nor, with KAUTZSCH and BEHRM., שֵׁלָה, as if on a parity with שְׁעָה. Instead of resorting to a supposititious parallel form of שָׁלוּ, it is much simpler, surely, to assume contraction (*cf.* 4,16.34, and KAUTZSCH, § 11,3,b). An analogous case, pointed out by HITZIG, would be the Heb. שַׁלָּה in 1 S. 1,17. MARTI thinks that the א had been omitted by the scribe, and subsequently added between the lines; afterwards, perhaps, it was joined to נְגוֹ; *cf.* v. 28.

(31) A date is also wanting before the fifth and sixth of the ten sections of our Book; yet EWALD, resting on the fancies of 𝔊, whose arbitrariness in Dan. 3-6 certainly passes all bounds, felt justified (*Proph.*² iii, pp. 364.367f.) in supplying the following sentence before v. 31: *In the twenty-eighth year of the reign of King Nebuchadnezzar, King Nebuchadnezzar wrote thus to all the peoples, nations, and tongues that dwell upon the whole earth.*

4 (1) Θ omits the date, favored here, but not in 3,31, by 𝔊; and, in spite of 3,1, pays no attention to the words Ἔτους ὀκτωκαιδεκάτου τῆς βασιλείας Ναβ. εἶπεν.

BÄR and STRACK read בְּבַיְתִי, but GINSBURG and MARTI (§ 76,c) seem to be right in preferring בְּבֵיתִי, which is much better attested.

(4) In place of the Kᵉthîb עָלְלִין, the Qᵉrê prefers, here and in 5,8, עָלִּין. For the frequent occurrence of uncontracted forms (5,10), *cf.* BEVAN and BEHRM. *ad loc.*, also DALMAN, pp. 272.274.

(5) We should perhaps, with J. D. MICHAELIS, pronounce וְעֹד instead of 𝔐 וְעַד. The sense *yet another* (*cf.* 2,11; Gen. 37,9; Deut. 19,9), also preferred by BEVAN, seems easier than *until at last*, or *until (as) the last*. The reading of the Qᵉrê אָחֳרָן, which occurs *e.g.* 2,11.44, is clear, and the Kᵉthîb appears to be nothing but a different pronunciation of the same; [*cf.* Syr. ܐܚܪܝܢ, אחרין, plur. ܐܚܪ̈ܢܝܢ, אחרנין, NÖLDEKE, *Syr. Gramm.* § 46 and p. 85 below; *Mand. Gr.* §§ 118.149; *Neusyr. Gr.* p. 107, n. 1 (بحرين *Baḥrên* for *Baḥrân*, *cf.* بحرانى); HAUPT, *The Assyrian E-vowel*, p. 17, n. 1. BARTH's objections, *Nominalbildung*, p. 319, are not valid]. SIEGFR.-STADE, however, reject the reading אָחֳרֵין adopted by KAUTZSCH (§ 61, 3,a) and BUHL (Gesen.¹²), retaining the sense *until the last*, or *at last*, just as BUHL, who compares in Hebrew 1 S. 1,22. The Heb. אַחֲרוֹן (Job 19,25) = *last* has, of course, nothing to do with this. BEHRM. prefers, with SIEGFR.-STADE as well as BÄR and GINSB., the Kᵉthîb אָחֳרִין, regarding the most generally accepted sense *at last* as impossible; but his own explanation of the Kᵉthîb, taking it either as sing. or plur., is certainly not unexceptionable. However, the translation *And in addition to others, besides others*, is less probable than that grounded on Ezra 4,21 (עַד for עַד דִּי), viz. *until another*; for in addition to Θ, ἕως ἦλθεν Δανιηλ, ἈΣ have ἕως οὗ ἕτερος εἰσῆλθεν ἐνώπιόν μου Δανιηλ. MARTI (§ 98) translates ועד *then at last* (*da nun endlich*). In אחרין, which he reads אָחֳרֵין, he sees (§ 94,b) an adverb with the meaning *at last*, comparing Arab. بعدين (*baʿdain*) *afterwards*. This explanation appears to be as hazardous as his theory regarding כָּל־קֳבֵל: he thinks (§ 95,d) that it should be written as one word, a compound of לְקֳבֵל and כְּ (*cf.*, however, Prov. 24,12.29). I am surprised to find

3 peculiar passive forms has as yet been attained. BEHRM. (pp. vii f.) suggests a Hittaf'al of אתא, referring to 𝔗O Gen. 33,11. Also STRACK (§ 12,b) mentions אִתְּיתַאת of 𝔗O, citing G. DALMAN's valuable *Grammatik des jüdisch-palästinischen Aramäisch*, Leipzig, 1894, p. 299. STRACK, however, prefers to explain the form as Hof'al, as suggested to him by J. BARTH (*hiythayith = huythayith*; *cf.* יֻסַּךְ Ex. 30,32; [ייסך, however, is merely a transcriptional error for יוסך; so ܣܡ]. WELLH. has a simpler view. He remarks in the Berlin *Deutsche Lit.-Zeit.*, 1887, No. 27, col. 968: "There is no objection to considering the Aram. passive perfects קְטִיל and הֵיתִי as new forms developed from the participle. Of necessity, the מְ of מְהֵיתִי would have to be dropped in the perfect." *Cf.* MARTI, §§ 60,b; 64,1.

(14) Instead of BÄR's and GINSB.'s reading הַצְדָּא, it is better to read הַצְדָא with ה *interrogativum* (KAUTZSCH, § 67,2). Yet as the reference to the Heb. בצדיה Num. 35,20 is doubtful (KAUTZSCH, § 67,4), it would seem easier to emend צ to אז, with BEVAN and BEHRM., following 2,5.8. But it need not be inferred, with STRACK, that Θ, who replaces the inappropriate Διὰ τί of 𝔊 with Εἰ ἀληθῶς, so much better suited to the context, or 𝔖 who follows Θ, were aware of this emendation of the text, or actually read the Persian אַזְדָּא.

(15) For the מָן preferred by BÄR, but not by GINSB., see on v. 6. BÄR and STRACK rightly read the last word of v. 15: יְדָי (*cf.* v. 17), though GINSB. and MARTI have יְדִי.

(16) The accent *Athnach* should be carried one word forward. 𝔊 rightly begins the address (*cf.* v. 9) with מלכא, which through a transcriptional error has dropped out of 𝔐, and is wanting even in Θ; *cf.* ψ 42,7 the first word, after the refrain in v. 6, also read correctly by BÄTHGEN.

Instead of the adjective חַשְׁחִין, KAUTZSCH, § 58,2,e reads, with BÄR and STRACK, the participle חָשְׁחִין.

(18) From the K^e^thîb אִיתַיְנָא, the Q^e^rê has made אִיתָנָא, eliding the plural י; see on 2,4^b^. According to BÄR (*ad* 2,10), whose view has been accepted by GES.-BUHL[12], the first syllable is written *plene* only before suffixes; in all other cases the Masorah requires אִתַי instead of the אִיתַי given by the Received Text, which GINSB. and STRACK, under a different estimate of the tradition, adopt even where there is no suffix.

(19) The Q^e^rê אֶשְׁתַּנִּי is superfluous, since the plural of the K^e^thîb, as in Hebrew, occasions no difficulty; only, we should not pronounce, with BÄR, אֶשְׁתַּנּוּ (so, too, GINSB. who adds also 'אֶשְׁתַּ), but, with BEHRM., אֶשְׁתַּנּוֹ or אִשְׁתַּנִּיו.

(21) The Q^e^rê פַּטְּשֵׁיהוֹן, which in the Oriental or Babylonian texts is also the K^e^thîb (BÄR, p. 90), has *Dagesh dirimens*. The K^e^thîb is not to be pronounced 'פַּטִּישֵׁ (BÄR, p. 96), but פְּטִישֵׁיהוֹן. GINSB. gives both these forms as the K^e^thîb of the Occidental or Palestinian texts.

(23) NORZI writes תְּלָתֵהוֹן, while BÄR and GINSB. as well as STRACK and MARTI require תְּלָתְּהוֹן; תְּלָתֵּהוֹן would seem to be more correct; *cf.* KAUTZSCH, § 65,1, note 1.

For the apocryphal addition found in 𝔊 after v. 23, *cf.* BEHRM., p. xxix, and § 5 of the article on *Daniel* by the present writer in the *Dictionary of the Bible* edited by CHEYNE. Those 67 verses appear to be of purely Greek origin; at any rate they never found their way into 𝔐, though they were taken up from 𝔊 into other Versions.

(25) In this verse, unlike 3,26, we should give the preference, with LÖHR (ZAT '95, p. 85), to the *Codex Chisianus* over the Hexaplar Syriac, whose ܘܡܗܠܟܝܢ follows the καὶ περιπατοῦντας of Θ, while 𝔐 and the *Chisianus*, which represents 𝔊, have not the objectionable conjunction before the participle. Moreover, the Masoretic pronunciation as a Haf'el participle would seem less acceptable than that of the Piel participle (מְהַלְּכִין; *cf.* 4,26); so, too, in 4,34.

STRACK points, with BÄR (p. 71) and GES.-BUHL[12], both here and in 6,24, חֲבָל,

3 might be well to add, however, that Dr. ANDREAS treats 𝔐 very freely; he would read *e. g.* דנפתיא instead of תפתיא &c.

It is hard to conceive why MARTI considers the last four words, די הקים נבוכדנצר מלכא, not original in v. 2. It seems to me we are not justified in assuming a gloss, but if we are inclined to resort to that expedient it would seem easier to find a gloss in v. 3, owing to the repetition in v. 3^a and 3^b.

(5) In vv. 5.7.10.15 קִיתְרֹס (Greek κίθαρις), which BÄR would pronounce קִיתָרֹס, GINSB. קִיתְרֹס or קִיתָרֹס, is improperly changed by the Qerê into the usual Targumic form קַתְרֹס.

(6) The pronunciation מִן, preferred by BÄR, following the Masorah, instead of the מִן adopted by GINSB. and STRACK, is open to serious doubts (see KAUTZSCH, § 22,1). MARTI, on the other hand, thinks (§ 27,b, note) that מִן, which is not found in the early editions, must be explained as a kind of pausal lengthening. He is of the opinion, therefore, that the vocalization is based on accurate tradition.

Instead of שַׁעְתָּא or שַׁעְתָה of the Received Text, BÄR and GINSB., following the best evidence, write שַׁעֲתָא or שַׁעֲתָה; but שָׁעָה in 4,16, as well as the cognate forms in both Syriac and Arabic, points to an *â* in the first syllable (*cf.* KAUTZSCH, § 56,a,β,2, at the end) in the present passage as well as in v. 15; 4,30; 5,5. The *ă* of 𝔐 appears to be incorrect. *Cf.* also GES.-BUHL[12]. STRACK points throughout שַׁעֲתָא with *ă*, adding, however, that שָׁ, with *â*, is given by the *Codex Jemenensis* in 4,30; 5,5 and by the *Codex Derenburgii* in 3,6.15; 5,5. *Cf.* MARTI's Glossary, p. 87.

(7) The וסומפניה, which stands in vv. 5.10.15, has here probably dropped out by oversight, although it is true that it is also wanting in 𝔊. This term for the bag-pipe is unquestionably taken from the Greek, but both its spelling and its exact meaning are doubtful. The Masorah reads סומ' in all three passages, the Kethîb in v. 10, however, gives סי'. Against the usual derivation from συμφωνία (KAUTZSCH, § 64,4), the objection has been raised by BEHRMANN that the Greek word does not denote a musical instrument, and that it would be easier to derive סיפניה from σίφων=*reed.* He points to the Syriac ܨܦܘܢܐ [FRÄNKEL, *Aram. Fremdwörter,* p. 277] in support of סיפניה as the older form of the Aram. word, and derives it direct from σιφώνια. If he be right in comparing the Mandaic שאמביביא for שביבא in 3,22, so far as the insertion of the *m* is concerned [*cf.* NÖLDEKE, *Mand. Gr.* p. 76,3; DELITZSCH, *Assyr. Gr.* § 52], then the Kethîb in v. 10 would probably be sounded וְסִיפֹּנְיָה; but BÄR and GINSB. write פ with Dagesh.

סומפניה is omitted by 𝔊 in vv. 7 and 10, by Θ also in v. 5. MARTI, therefore, thinks (*Glossary*, p. 74) that the word has been inserted in v. 10 by a later scribe, especially as סִיפֹּנְיָה resembles the later Syriac form. This view, however, is not probable. DRIVER, *Introduction*[5], p. 470, n. 3 remarks, The form סיפוניא in 3,10 is remarkably illustrated by ספין = σύμφωνοι, in the sense *agreed*, in the great bilingual inscription from Palmyra of A. D. 137 (ZDMG '83, p. 569; '88, p. 412); *cf.* post-Biblical Heb. סימפון, *i. e.* σύμφωνον *agreement.* BEHRMANN needlessly resorts to an imaginary Greek form σιφώνια (see the German edition of DRIVER's work, translated by ROTHSTEIN, Berlin, 1896, p. 538).

(12) As KAUTZSCH (§ 61,6) rightly observes, the Kethîb יְהוּדָאִין (*cf.* v. 8 כַּשְׂדָּאִין) is preferable to the Qerê יְהוּדָאיִן; see on 2,5.

(12.18) The Kethîb is wrong in requiring the plural, which, according to GINSB., would be לֵאלָהַיִךְ; but the Qerê cannot be adduced as evidence for the sing., because the Masorah everywhere strikes out the י of the plur.; see on 2,4^b.

(13) The alteration of the passive form הֵיתָיו to the Haf'el הַיְתִיו (5,3) does not commend itself; for the הֵיתָיִת of 6,18, formed similarly (*cf.* KAUTZSCH, § 47, at the end) with short *a*, can, according to the context, be nothing else but a passive. According to KAUTZSCH (§ 41, at the end), no satisfactory explanation of these

2 (40) As in v. 39, the Q^{e}rê רְבִיעָאָה corresponds to the K^{e}thîb רְבִיעָיָא; so, too, *e. g.* in 3,25.26.32; 7,7.23. [*Cf.* ZA ii, 275,2].

KAUTZSCH-MARTI think that the context requires the connection, against the accents, of כל אלין with what follows; they also regard the three words וכפרזלא די מרעע, which are wanting in Θ, as a gloss, being rendered suspicious by the *Waw* of the apodosis. But Θ certainly had these words before him though they may not be expressed in his free translation. This is clearly proved by the older text of 𝔊, καὶ ὡς ὁ σίδηρος πᾶν δένδρον ἐκκόπτων, apart from the confusion of אִלֵּן (so often written defectively; *cf.* v. 44) with אִילָן (*cf.* 4,7). The obscurity of כָּל־אִלֵּין does not justify us in changing the text, whether these words be understood of the three metals named, or connected, in opposition to the accents, with what follows, and interpreted as relating to the first three kingdoms. The so-called ו of the apodosis (KAUTZSCH, § 69, 1), which BEHRM. erroneously assumes in 7,20, is here out of the question; it would be better to compare LUTHER's rendering of the ו in ψ 90,17 by *ja.*

(43) As in v. 41 the Q^{e}rê begins the verse with ודי; MARTI, however, now prefers the K^{e}thîb omitting the superfluous ו (contrast his translation in KAUTZSCH's AT).

(44) According to KAUTZSCH-MARTI we should read, with Θ, מַלְכוּתֵהּ, in order to obtain the sense expressed by 𝔐 through the *stat. emph.*; see on v. 7. In point of sense, 𝔊 αὕτη ἡ βασιλεία, and Θ, ἡ βασιλεία αὐτοῦ, agree; the translator, however, is met by a difficulty in the fact that in the same verse מַלְכוּ means *kingdom*, both in the sense of *territory subject to a king*, and also in that of *royal authority, sovereign power*. Whether the word in question be interpreted according to 6,27 as *Kingdom of God*, or as *dominion of the kingdom*, the tradition, which by the *Rapheh* over the ה excludes both masc. and fem. suffixes, is needlessly contradicted.

(45) As to מְטוּרָא, see above on v. 34; and for the placing, on the authority of 𝔊, of חספא after הַדְּקַת, (*cf.* KAUTZSCH, § 46,3,b), see on v. 35. The codices collated by STRACK read וּמְהֵימַן, with קָמֵץ; for this vocalization, STRACK refers to 6,5 and to G. DALMAN's *Gramm.* p. 258. For the meaning of מהימן, *cf.* BEVAN's note in MARTI, p. 52*.

(49) For עבידתא, *cf.* STRACK, *Abriss*, p. 13*. We must either read, with MARTI (§ 72, c), ת̄; or, with KAUTZSCH (§§ 9, note 4, c; 16, 4), *Dagesh lene* without Metheg; *cf. supra* v. 20 גבורתא.

3 (1) Although in 𝔐 the date is wanting both here and in the next section (vv. 31 ff.), Θ has retained here the *eighteenth year* of the king, which is given by 𝔊 both in the present passage and in 4, 1, omitting, however, the further embellishments of 𝔊.

(2.3) GRÄTZ proposed to alter גדבריא to הדבריא, which we first read in v. 24; LAGARDE attempted to explain גדבריא as a transcriptional error for the following official title דתבריא, suggesting that גדבריא should be struck out as an erroneous repetition. Neither explanation is quite satisfactory. If we disregard the words *and all (other) officials of the provinces*, which at once conclude and sum up, we read of seven classes of officials in 𝔐, while in 𝔊Θ there are only six. But we do not need to reduce the seven to six, because in v. 5 only six kinds of musical instruments are enumerated. Contrariwise, the usual triad of designations of peoples, which Θ, following 𝔐, reproduces in v. 4, has been made by 𝔊 a fourfold group: ἔθνη καὶ χῶραι, λαοὶ καὶ γλῶσσαι.

MARTI, too, would emend 𝔐 גדריא in vv. 2.3; but according to his authority, Dr. ANDREAS (p. 57*), this word is merely a different adaptation of גזבריא *treasurer.* For the many new explanations suggested by ANDREAS, we must refer the reader to the Glossary appended to MARTI's book in the *Porta* series. It

2 p. 118[b]; D. H. MÜLLER, *Sendschirli*, p. 50]. MARTI (§ 24,b) thinks the Q^e^rê correct (contrast NÖLDEKE, *Lit. Centralbl.* 1896, 703); STRACK refers to S. LANDAUER's *Studien zu Merx's Chrest. Targum.* in *Zeitschrift für Assyriologie*, 1888, p. 276.

(34) The proposal to insert here, with 𝔊Θ, מִטּוּרָא from v. 45 before הִתְגְּזֶרֶת does not commend itself. The insertion of ἐξ ὄρους, which REUSS still adduces as an explanation, does away with the atmosphere of mystery in the expression. Moreover, *mountain* accords badly with the close of v. 35, where the Great Mountain signifies the Messianic Kingdom, which spreads from Zion as its centre (Is. 2,2; ψ 87) over the whole earth. It is much more likely that מטורא is superfluous in v. 45 also. As has been pointed out by BEHRM., it can only be taken as an addition to the picture, and not as pointing to Mount Zion. It may therefore have crept by error from v. 35 into v. 45.

(35[a]) As to דָּקוּ, *cf.* KAUTZSCH, § 46,3,a.

The addition *of the fish of the sea*, which 𝔊 has in v. 38 (but not Θ according to SWETE) is not a happy one. It is one of the numerous evidences of carelessness and arbitrary procedure, which impair the critical value of these oldest translations. Even in passages where the readings of the Versions yield a better sense (as *e. g.* in vv. 35.45, in the order of the metals) it is, therefore, hard to decide, whether 𝔊Θ with their smoother reading present the original text, or whether we must not rather attribute some slight roughnesses to the author of the Book himself. In vv. 33.34 the iron must, of course, come before the clay; but in point of sense it would be more exact if in vv. 35.45 the clay were put first. In 𝔊 it is so placed only in v. 45; in Θ in v. 35 also. Although I have here followed Θ, I have not regarded the changing order, which appears in 5,4.23, as a reason for altering the text. Elsewhere also (*cf.* Jer. 10,4), silver is mentioned before gold [*cf.* DELITZSCH's *Assyr. Handwörterbuch*, pp. 292.345 *sub xurâçu, kaspu*], and so the author might easily depart in v. 23 from v. 4 and v. 2. Thus 𝔍 also in v. 23 gives silver the first place, Θ gold, while 𝔊 entirely avoids the specific enumeration of the metals.

(35[b]) BÄR follows the best authorities in writing מְחַת, הֲוַת, מְלַאת; in fact מְחַת appears in his text even in v. 34. GINSB. gives the same pronunciations, only he writes מְלָאת. Since we can scarcely think of the strong form מְלַאַת, decided preference should be given to מְלָאת. Notwithstanding the vacillation of 𝔐, it would appear, according to KAUTZSCH, § 47,c and STRACK, § 16,k, that *â* should be written *everywhere* in the third sing. fem. perf. of ל״א or ל״ה verbs; *cf.* also KAUTZSCH, § 47,g,1,a and MARTI, § 67,a & n.

(36) The *Textkrit. Vorarbeiten zu einer Erkl. des B. Dan.*, which MAX LÖHR has begun to publish in STADE's ZAT (1895, pp. 75ff., *cf.* p. 90; also pp. 193ff.; 1896, pp. 17ff.) investigate the text of the *Cod. Chisianus* and of the Hexaplar Syriac, in order to recover the genuine 𝔊 text of Daniel in the greatest possible purity. This results for v. 36 in the addition of αὐτοῦ to τὴν κρίσιν δέ, as offered by SWETE (Vol. iii, p. 508).

(38) To the K^e^thîb דָּארִין (*cf.* v. 31 קָאֵם) we find attached here and in 3,31; 6,26 the Q^e^rê דָּיְרִין, while in 7,16 the change of the א to י fails to appear in קָאֲמַיָּא; see KAUTZSCH, § 11,1,c. [*Cf.* DELITZSCH-HAUPT, *Beitr. z. Assyr.* i, 489].

(39) The K^e^thîb אֲרְעָא, which should not be confounded with the final word of the verse, would have to be construed as a fem. adj. (SIEGFR.-STADE, BEHRM.), but is satisfactorily replaced by the adverbial Q^e^rê אֲרַע.

In agreement with the change of י to א noted in v. 5, the K^e^thîb תְּלִיתָיָא is accompanied by the Q^e^rê תְּלִיתָאָה, while the א at the end of the word is replaced by the (perhaps more ancient) ה, in order that two Alephs may not come together; [*cf.* WRIGHT-DE GOEJE[3], § 179, remark a].

2 (*Gesen.*[12]) rejects the Haf'el, but reads as K^{e}thîb the Hithpe. הִזְמִנְתּוּן, like the Q^{e}rê הִזְדְּמִנְתּוּן, beside which GINSB. offers also as Q^{e}rê the הִזְדַּמִּנְתּוּן accepted by BÄR. *Cf.* KAUTZSCH, §§ 32,2,a; 33,2,a.

(10) For איתי or אתי, see the note on 3,18.

BEHRM. explains יוכל as a simple slip of the pen for the Aram. יָכִל, which occurs in 3,29. It is true that the Heb. form תוכל, which in 5,16 appears twice as K^{e}thîb, is altered by the Q^{e}re to תִּכּוּל; but in 2,10 we have a Hebraism tolerated by 𝔐; *cf.* BEVAN, *l. c.*, p. 39, and STRACK, § 12,g.

(12) KAUTZSCH, SIEGFR.-STADE, and STRACK take no exception to the verb בְּנַס. There are certainly no incompatible consonants in it as in the alleged Hebrew נְלָה (Is. 33,1). BEHRM., however, will not admit the stem. He regards as a better reading the Targumic נסס *to be sad* or *displeased* [*cf.* Assyr. *nasâsu* 'to lament,' ZIMMERN, *Busspsalmen*, p. 93; DELITZSCH, *Proleg.*, p. 64]. The Biblical ἅπαξ λεγόμενον בנס has no support in the cognate languages, and was brought in question as early as the tenth century of our era by Dunash ben-Labrat; but we can hardly believe that the passages with בנס in the Targums should all be based on the erroneous assumption of a Biblical-Aramaic stem found only in our passage. Yet the existence of the supposed root אזד *abiit* (*cf.* v. 5) was, according to LEVY'S NHWB, undoubtedly only artificial.

(13) Read, with THEILE, GINSBURG, and STRACK, מתקטלין (*cf.* v. 14), against BÄR, who writes ט without *Dagesh*.

(16) MARTI thinks that חלמא has dropped out before ופשרא; but ו must mean here as often *und zwar* (KAUTZSCH, § 69,1); *cf.* the notes on 1,2^b (p. 14, l. 20) and on 4,6.

(22) The K^{e}thîb, which would read וּנְהִירָא is altered by the Q^{e}rê to וּנְהוֹרָא; but *cf.* נַהִירוּ with virtual sharpening of the ה (5,11.14), and the analogy of Syriac (KAUTZSCH, § 16 end) which BEHRM. applies. NÖLDEKE in his review of MARTI'S *Porta* (*Liter. Centralblatt*, 1896, No. 19) thinks that the Q^{e}rê is right.

𝔐 שְׁרֵא. STRACK states: "DE GOEJE conicit שָׁרָא." This pronunciation, as part. act. seems to me preferable. GESEN. (*Thes.*) compares Syr. ܫܪܐ, Samar. ࠔࠓࠀ *devertit, habitavit, castra posuit* and καταλύειν *devertere*, Arab. حَلَّ); [*cf.* BERNSTEIN'S *Lex. Syr. Chrest. Kirsch.* p. 545^a]. NÖLDEKE remarks, against MARTI who follows DE GOEJE, that from the Syriac point of view שָׁרֵא is not exceptional.

(23) To יְהַבְתְּ corresponds only תְּקִפְתְּ 4,19 (*cf.* KAUTZSCH, § 25,c). Elsewhere, 𝔐 retains the unaccented final *â*; *cf.* v. 47; 5,22; 6,13.14. Against the rejection of the vowel we have evidence also in the occasional insertion of a vowel-letter (v. 41; 5,27), and likewise in the analogy of the K^{e}thîb אנתה (see on v. 29) and the ל״א verbs (KAUTZSCH, § 47,d).

(24) MARTI would delete אֱזַל, because it is not expressed in 𝔊Θ, but this argument is not valid, as the word is quite unnecessary in this context, so far as the sense is concerned. BEHRMANN does not consider the word a gloss.

(25) The די after גבר is deleted by GINSBURG and MARTI because it is not attested by all MSS. If they are right the little word would occur but thrice in this verse.

(28) MARTI thinks that וחזוי ראשך על משכבך is, perhaps, an interpolation; but there is no cogent reason for considering the words a gloss, either here or 7,1.

(29) Here and in vv. 31.37.38; 3,10; 4,19; 5,13.18.22; 6,17.21 the K^{e}thîb, which reads אַנְתָּה, is shortened to the Q^{e}rê אַנְתְּ. KAUTZSCH rightly remarks (§ 18, note) that the final *â* must still have been pronounced when the Bibl. Aram. texts were written.

(33) Here and in vv. 41.42, and also 7,8.19, the ending הוֹן, which appears in the K^{e}thîb, and serves for both genders, is replaced in the Q^{e}rê by the feminine suffix הֵין, for which NORZI writes הֵן; see in KAUTZSCH, besides § 53,2, note a, also p. 165, [and *cf.* *Johns Hopkins University Circulars*, No. 114, July 1894,

2 In the Kethîb, according to this view, the endings should probably be pronounced *-aikh, -aih, ainâ.*

Instead of 𝔐 נְחַוֵּא, MARTI would read נַחֲוֵא (*Porta linguarum Orientalium*, Pars xviii, Berlin, 1896, § 65,c). MARTI (who is indebted for this remark to BEVAN; *cf.* MARTI, p. 62*) thinks it strange (*cf.* v. 6) that we meet with no Haf'el form of this verb with syncopated ה, and infers from this fact that 𝔐 read the Pael wherever it was possible, since in later usage the Pael alone has the meaning *to announce.* Thus we should read *e. g.* v. 11 יְחַוֵּנַּה instead of יְהַחֲוִנַּה.

(5) NÖLDEKE (*Gött. gel. Anz.* 1884, pp. 1021 f.) has pointed out that we find in Dan. 2.3 five times עֲנוֹ before ואמרין, עָנֵין, on the other hand, but once; so ענין in 3,24 would seem to be an ancient scribal error. The substitution of the perf. עֲנָה for the part. עָנֵה before the sing. וְאָמַר would be a departure from the Masoretic points only. Both STRACK (*Abriss des Biblisch-Aramäischen*, Leipzig, 1896, § 10,e) and MARTI (§ 102,b) prefer the perfect, but they have not adopted it in their text, neither in 2,5 nor in 2,8.15; 3,14.19.24.25.26.28; 4,16. 27; 5,7.13.17; 6,13.17.21; 7,2. For the participle instead of the perfect in a narrative, *cf. e. g.* 3,3.4; 4,11; 5,7, and KAUTZSCH, § 76,2,a.

לְכַשְׂדָּיֵא is the Kethîb corresponding to the Qerê לְכַשְׂדָּאֵי. But 𝔐 is so little consistent, according to KAUTZSCH, § 11,1,b, in this change of י to א, demanded *e. g.* by the Qerê of 3,26 and 5,30, that in all forms of קַדְמָי and many other cases, *e. g.* 3,8, it leaves the Kethîb untouched; and even in 3,12, in place of the Kethîb יהוראין, the Qerê requires יְהוּדָאִין with quiescent א. See further KAUTZSCH § 52,2,d and § 61,6. [*Cf.* HAUPT, ZA ii, 275; *Beitr. z. Assyr.* i, 296; JÄGER, *ibid.* 489. — P.H.]

Instead of אָזְדָּא, which BÄR erroneously considers a kind of participle, we should vocalize, with GINSBURG and STRACK, here and in v. 8, אַזְדָּא. The old explanation, that the dream had escaped the king's memory, is refuted by the fact that אזד cannot be a parallel form of the אזל in common use (*cf.* v. 17); see KAUTZSCH, § 38,1,a. We must certainly, with NÖLDEKE, fall back upon the Old Persian adjective *azda* 'sure.' Dr. C. F. ANDREAS, of Berlin, who has given in MARTI's *Glossary* a number of new explanations of Persian loan-words, thinks that אזדא = Middle Persian *azd* 'information, news;' both STRACK and SIEGFRIED-STADE, however, follow NÖLDEKE's explanation which, without doubt, fits better.

(7) In the *Beilagen* to KAUTZSCH's AT (p. 87) the comment is made on v. 7: *Read, in accordance with vv. 5 and 6,* וּפִשְׁרֵהּ; 𝔐 *the interpretation; but we should expect* פִּשְׁרָא *as status emphaticus, as in v. 4.* Whether we understand *its interpretation* or *the interpretation* is wholly indifferent for the sense. How 𝔐 vacillates appears from the fact that in 4,15.16, instead of the Kethîb פִּשְׁרָא, the Qerê requires פִּשְׁרֵהּ, while in 5,12 the (perhaps older) ה (*cf.* KAUTZSCH, § 50, note 3), instead of the א which had attained to almost complete dominance, occurs not only in the feminine, but also in the *stat. emph.* It would be an overestimate of the accuracy practiced by the ancient translators, to suppose it possible to decide whether Θ𝔖𝔍, here and in 5,12, had, or had not, the suffix in their texts.

(9) דָּתְכוֹן after הִיא without *Dag. lene*, but always with long *â* as in Persian *dâta.* The דָּתְּכוֹן retained by SIEGFR.-STADE, against BÄR and GINSBURG, must therefore be rejected; *cf.* KAUTZSCH, § 64,3.

The Hithpa'el of the Qerê is preferable, since the reflexive is better adapted than the Haf'el of the Kethîb to express the sense *reach a decision, undertake.* True, BÄR prefers to pronounce הִזְּמִנְתּוּן, instead of the usual Kethîb הַזְמִנְתּוּן, also read by STRACK as הַזְמִנְתּוּן, as though ת were assimilated (OLSH. § 268); but the appeal to הִזַּכּוּ (Is. 1,16) hardly warrants the doing away with the Haf'el. BUHL

2 have the meaning *dream*, though it does not occur elsewhere in the OT with that force. HAUPT, for this reason, would make the Nif'al of היה equivalent to the Qal, and translate: *his dream weighed upon him.* Then the text in 6,19 would need to be altered to suit.

(4^a) ארמית is struck out as a gloss by LENORMANT, BEVAN, and KAUTZSCH-MARTI, but without adequate reason. It was read by 𝔊; see KAMPHAUSEN, *Das Buch Daniel* (Leipzig, 1893) p. 13 ff., and especially his article on *Daniel* in the *Dictionary of the Bible* planned by W. ROBERTSON SMITH and now being edited by CHEYNE; *cf.* also BEHRM. *ad loc.* The latter maintains erroneously (*cf.* KAUTZSCH, § 6), that it is not the author's fault if the Aramaic spoken by the Chaldean *magicians* has been identified with the language of the Chaldean *people.*

[It seems to me impossible to deny that ארמית is a subsequent addition to mark the beginning of the Aramaic sections. I cannot believe that the author regarded Biblical Aramaic as the language of Babylonia, and wrote, therefore, the sections applying more especially to Babylon in Aramaic, reserving Hebrew for the prophetic chapters.† Such an hypothesis does not account for the fact that the apocalyptic c. 7 is written in Hebrew.

The only satisfactory explanation of the bilingual feature of the Book, it seems to me, is the assumption‡ that the Book was originally written all in Hebrew, and that some portions that had been lost, were afterwards supplied from an Aramaic translation, which had probably been prepared by the author of the Book himself shortly after the composition of the Hebrew original. The objection that the Aramaic portions do not read like a translation is not valid. If a modern scholar writes a Latin essay, and subsequently issues a translation in his vernacular, the latter may very well be more idiomatic than the original. Cases like SCHOPENHAUER'S *Theoria colorum physiologica* are rare.

The fact that ארמית, both in Dan. 2,4 and Ezr. 4,7, is a gloss was pointed out by OPPERT as early as 1860 in the first edition of his *Éléments de la grammaire assyrienne* (Extrait No. 1 de l'année 1860 du *Journal asiatique*). OPPERT remarks there in a note on p. 4: *Le mot* ארמית, *qui précède les passages araméens* (Dan. II,4 et Esd. IV,7), *n'est qu'une sorte de titre. Le passage d'Esdras a été traduit jusqu'ici par »une lettre écrite en araméen et traduite en araméen,« ce qui est un non-sens. Il faut traduire: »écrite en araméen et traduite. Araméen.« (C'est-a-dire, ce qui suit est de l'araméen.) Aussi les Septante rayent-ils le mot à la fin.* This note is reprinted, with some slight improvements of the French, in the second edition of OPPERT'S *Grammaire* (Paris, 1868); *cf.* NESTLE, *Marginalien*, p. 39; PRINCE, *Mene, Mene, Tekel, Upharsin*, Baltimore, 1893, p. 63. The original text of v. 4^a was probably: וידברו הכשדים למלך ויאמרו, but ויאמרו (not לאמר; *cf.* 8,16; 9,22; 10,16, KAMPH.) was afterwards superseded by the gloss ארמית. *Cf.* the note on Ezr. 4,7. — P. H.]

(4^b) In לְעַבְדָיךְ the י of the K^{e}thîb is elided in the Q^{e}rê, so that the plural form would practically be identical with the singular form. According to KAUTZSCH, § 53,2, note b, and BEHRM., p. viii, 7, b, the singular and plural suffixes distinguished in the K^{e}thîb are in the Book of Daniel, as a rule, made alike by the Q^{e}rê through the elision of the י of the plural ending of nouns. The same elision takes place also with the suffix of the third pers. sing. fem. and the first pers. plur.

† [*Cf.* KAMPHAUSEN, *Das Buch Daniel und die neuere Geschichtsforschung*, Leipzig, 1893, p. 15. HUGO GROTIUS states in his *Annotationes in VT* ad Dan. II,4: *Abhinc usque ad caput 8. omnia scripta sunt Chaldaice, quod Chaldaeos maxime tangant; inde vero rursum Hebraice, quod quae ibi dicuntur maxime Hebraeos respiciant*].

‡ [*Cf.* FRANÇOIS LENORMANT, *Die Magie und Wahrsagekunst der Chaldäer*, Jena 1878, p. 591].

1 3a. As *Dagesh lene* is wanting in the ג of פִּתְגָם (3,16; 4,14), it would seem as if the ב in פתבג also (*cf.* vv. 8.13.15.16; 11,26) should be provided with *Rapheh*; see KAUTZSCH, *Gramm. des Bibl.-Aram.* § 64,3.

WILHELM DIEHL, *Das Pron. pers. suff.* (Giessen, 1895), reads מקצתן instead of the mascul. suffix; *cf.* 8,9.

(6) While Θ, ἐκ τῶν υἱῶν Ιουδα, gives a faithful translation of 𝔐 מִבְּנֵי יְהוּדָה, 𝔊, having regard to v. 3, paraphrases with ἐκ τοῦ γένους τῶν υἱῶν Ισραηλ τῶν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας.

(12) KAUTZSCH-MARTI, following v. 16, would read זֵרְעֹנִים instead of 𝔐 זֵרֹעִים. But the shorter form (*cf.* OLSH. § 184, b) is quite normal; nor is it exceptional that it should interchange with the longer זֵרְעֹנִים (*cf.* EW. § 167, a; OLSH. § 215, d 9; STADE § 296, c.). Most commentators agree with SIEGFR.-STADE in regarding the shorter form as quite unobjectionable. BEHRM. speaks of it as a characteristic of our author to take pleasure in such interchanges of similar forms, and refers as examples to זרעות 11,15 and זרעים 11,31; תתפעם 2,1 and תפעם 2,3. This is a liberty many authors indulge in. Thus in LUTHER's Bible at Deut. 33,16.20 the masculine *den Scheitel* and the feminine *die Scheitel* are used interchangeably.

(13) [ראה דבר ודבר means 'to compare a thing *with* another,' *i. e.* to regard two or more things with discriminating attention; so Eccl. 2,12. המשיל דבר לדבר (השוה, דמה) = to compare a thing *to* another, *i. e.* to liken; *cf.* Is. 46,5. — P. H.].

(20) KAUTZSCH-MARTI read, with Θ, חָכְמָה וּבִינָה, on the ground that 𝔐 would give the sense *wisdom of insight*. Whoever objects to HITZIG's *shrewd wisdom*, may still, with BEHRM., hold by 𝔐, and doubt whether Θ has really any divergence.

Read with 𝔊 a וְ before האשפים; the omission of *and* cannot be defended by 5,15, which is of different construction.

(21) There cannot be any question of the correctness of 𝔐 ויהי, 𝔊 ἦν, Θ, ἐγένετο. The author has purposely chosen an indefinite expression as in 2,49 and 3,30. Hence there is no occasion, with KAUTZSCH-MARTI, to consider our passage a later addition, on the ground that in 10,1 the third year of Cyrus is mentioned. Nor need we, with BEHRM., adopt the conjecture that here, perhaps, in accordance with the close of 2, the determinative of place בשער המלך has dropped out. *Cf.* 9,26 ואין לו.

2 (1) Follow EWALD's conjecture, and insert עֶשְׂרֵה after שתים. We have no right to assume that the author would have been so careless as to contradict his own statement in 1,5. It does not follow, however, that Nebuchadnezzar in 1,1 is called king by *prolepsis*, as BEHRM. still maintains. It is much more reasonable to assume a transcriptional error, although the consonantal text of this Book, which alone was written by the author, and which lies before us almost always in the Kᵉthîb, is among the best preserved of the texts of the entire OT. But this text should not be confounded with that of 𝔐, the latter being marred by many errors, especially in the Aramaic portions.

The free translation *his sleep vanished* is supported by 8,27, where the Nif'al of היה — questioned, it is true, by BEVAN (*Comm. on the Book of Dan.*, Cambridge, 1892) and KAUTZSCH-MARTI — means *to be gone, vanished*, according to SIEGFR.-STADE privatively [GES.-KAUTZSCH[26], § 52,2 c]: *to be deprived of being*. BEHRM., following 6,19 and Gen. 31,40, thinks that נדדה was perhaps the original reading instead of נהיתה; but, on account of the עֲלוֹהִי in 6,19 (*cf.* also 4,33; 10,8), he rightly takes no exception to עַל, for which the older language would use מעל.

In view of the Assyrian *šuttu* (= *šuntu*), the usual word for *dream* (*cf.* HAUPT in SCHRADER's KAT² 502), שנה, which is here translated ὕπνος by 𝔊Θ, might

Critical Notes on Daniel

1 (2^a) For אֲדֹנָי a single codex of Kennic. reads יְהוָה; so, too, the *Graecus Venetus*, which begins the verse: ἔδωκεν οὖν ὁ ὀντωτὴς ἐν χειρί οἱ ἰωϊακίμην. As to the extremely small value for purposes of textual criticism of this second Aquila, who wrote about 1400 A. D., see my review of O. GEBHARDT's edition (*Graecus Venetus*, Lipsiae, 1875) in *Theol. Stud. und Krit.* 1876, pp. 577-586.

(2^b) The concise and summarizing character of this statement makes it difficult to give a lucid rendering. Consequently, recent interpreters have fallen back on the supposition that it contains glosses. BEHRMANN, in his Commentary (Göttingen, 1894) would strike out the concluding words: *and he brought the vessels into the treasure-house of his god*; KAUTZSCH-MARTI (*Die Heil. Schrift des AT*, 1894), on the other hand, would make the suffix in ויביאם refer not to the vessels, but exclusively to the persons led into captivity; they regard בית אלהיו as a gloss on the last three words of the verse, and translate the concluding words: *but the vessels* &c. The obscurity lies in the fact that in the suffix of ויביאם both persons and vessels are understood. The reference to the latter comes into prominence because the author wishes to have done at once with the vessels, which are not mentioned again until 5,2ff. Hence, for clearness' sake, there is appended to *into the house of his god* the nearer determination in v. 2^b, where *and* (*cf.* 2,16.18) stands for *that is to say*. The assumption of a gloss, which affords only a partial improvement of 𝔐, can hardly be admitted as a restoration of the original text. Nor is it permissible to find, with BEHRMANN (p. xxxiii), a departure from 𝔐 in 𝔊𝔖's mention of the capture of the city, since the author presupposes the capture of Jerusalem as a matter of course. Θ, with its καὶ ἔδωκεν Κύριος ἐν χειρὶ αὐτοῦ τὸν Ιωακειμ, is only returning from the *free* translation of 𝔊 (καὶ παρέδωκεν αὐτὴν Κύριος εἰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ Ιωακειμ) to a more literal rendering of 𝔐.

(3) The reading of 𝔊 Αβιεσδρι for 𝔐 אַשְׁפְּנַז loses in importance from the fact that in vv. 11.16, where it re-appears, it has led to the arbitrary rejection of 𝔐 הַמֶּלְצַר (Θ, Αμελσαδ).

(4) מְאוּם is K^{e}thîb to Q^{e}rê מוּם. This K^{e}thîb appears also in Job 31,7.

(5) BÄR (p. 62), following Ben Saruq, Qamchi and Norzi, reads always פת־בג, for פתבג; so, too, GINSBURG. The popular etymology which finds here two words is based on פַּת (*crumb*, *cf.* Prov. 17,1), but comes to grief with the mere semblance of a word בג, which occurs in Ezek. 25,7 in the K^{e}thîb, but is a transcriptional error. For the derivation from the old Persian *patibaga*, *cf.* BEHRM. p. ii, *sub*

12,7 קץ הפלאות׃ ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר וירם
ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות
נַפֵּץ יד עם קדש תכלינה כל אלה׃
9.8 ואני שמעתי ולא אבין ואמרה אדני מה אחרית אלה׃ ויאמר לך דניאל
כי סתמים וחתמים הדברים עד עת קץ׃ יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו י
רשעים ולא יבינו כל רשעים והמשכלים יבינו׃
12.11 ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שמם ימים אלף מאתים ותשעים׃ אשרי
המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה׃
13 ואתה לך לקץ ותנוח ותעמד לגרלך לקץ הימין׃

11,18 עמו ׳׳עשה ובת הנשים יתן לו להשחיתה ולא תעמד ולא לו תהיה׃ וְיָשֵׁב פניו
19 לאיים ולכד רבים והשבית קצין חֶרְפתו לו בלתי חרפתו ישיב לו׃ וְיָשֵׁב פניו
למעוזי ארצו ונכשל ונפל ולא ימצא׃
כ ועמד על כַּנּו מעביר נוגשׂ הדר מלכות ובימים אחדים ישבר ולא באפים
ולא במלחמה׃
21 ועמד על כנו נבזה ולא נתנו עליו הוד מלכות ובא בשלוה והחזיק מלכות
23.22 בחֲלַקְלַקּות׃ וזרֹעות השֶׁטֶף ישטפו מלפניו וישברו וגם נגיד ברית׃ ומן התחַברות
24 אליו יעשה מרמה ועלה ועצם במעט גוי ׀ בשלוה׃ ובמשמני מדינה יבוא ועשה
אשר לא עשו אבתיו ואבות אבתיו בִּזּה ושלל ורכוש להם יבזור ועל מבצרים
יחשב מחשבֹתיו ועד עת׃
כה ויעֵר כחו ולבבו על מלך הנגב בחיל גדול ומלך הנגב יתגרה למלחמה
26 בחיל גדול ועצום עד מאד ולא יעמד כי יחשבו עליו מחשבות׃ ואכלי פַּתְבָּגו
27 ישברוהו וחילו ישטוף ונפלו חללים רבים׃ ושניהם המלכים לבבם למֵרָע ועל
28 שלחָן אחד כָּזָב ידַבֵּרו ולא תצלח כי עוד קץ למועד׃ וישב ארצו ברכוש גדול
ולבבו על ברית קדש ועשה ושב לארצו׃
ל.29 למועד ישוב ובא בנגב ולא תהיה כראשנה וכאחרונה׃ ובאו בו ציים כתים
31 ונכאה ושב וזעם על ברית קודש ועשה ושב ויבֵן על עזבי ברית קדש׃ וזרֹעים
32 ממנו יעמדו וחללו המקדש המעוז והסירו התמיד ונתנו השקוץ משמם׃ ומרשיעי
33 ברית יחניף בחֲלַקּות ועם ידעי אלהיו יחזקו ועשו׃ ומשכילי עם יבינו לרבים
34 ונכשלו בחרב ובלֶהבה בשבי ובבִזה ימים׃ ובהִכָּשלם יֵעזרו עֵזר מעט ונלְוו
לה עליהם רבים בחלקלקות׃ ומן המשכילים יכשלו לצרוף בהם ולבָרֵר ולַלְבֵּן עד עת
קץ כי עוד למועד׃
36 ועשה כרצֹנו המלך ויתרומם ויתגדל על כל אל ועל אל אלים ידַבר נפלאות
37 והצליח עד כלה זעם כי נחרָצה נעשתה׃ ועל אלהי אבתיו לא יבין ועל חֶמְדת
38 נשים ועל כל אלוה לא יבין כי על כל יתגדל׃ ולאלה מָעֻזים על כנו יכַבד
39 ולאלוה אשר לא ידעֻהו אבתיו יכַבד בזהב ובכסף ובאבן יקָרה ובחמֻדות׃ ועשה
למבצרי מעֻזים עִם אלוה נֵכָר אשר הכיר יַרְבה כבוד והמשילם ברבים ואדמה
יחלק במחיר׃
מ ובעת קץ יתנגח עמו מלך הנגב וישתער עליו מלך הצפון ברכב ובפרשים
41 ובאניות רבות ובא בארצות ושטף ועבר׃ ובא בארץ הצבי ורבות יכשלו ואלה
42 ימלטו מידו אדום ומואב וראשית בני עמון׃ וישלח ידו בארצות וארץ מצרים
43 לא תהיה לפליטה׃ ומשל במכמני הזהב והכסף ובכל חמֻדות מצרים ולֻבים
44 וכֻשים במצעדיו׃ ושמֻעות יבַהלֻהו ממזרח ומצפון ויצא בחֵמא גדלה להשמיד
מה ולהחֲרים רבים׃ ויטע אהלי אַפַּדְנו בין ימים להר צבי קדש ובא עד קִצו ואין
עוזר לו׃
12,א ובעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העמד על בני עַמך והיתה עת צרה
אשר לא נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא
2 כתוב בספר׃ ורבים מישֵׁני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות
3 לדִרְאון עולם׃ והמשכִלים יַזְהִרו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים
לעולם ועֶד׃
4 ואתה דניאל סתם הדברים וחתם הספר עד עת קץ ישטטו רבים ותרבה
הדעת׃
ה וראיתי אני דניאל והנה שנַים אחֵרים עמדים אחד הנה לשפת היאר ואחד
6 הנה לשפת היאר׃ ויאמר לאיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר עד מתי

אופָז: וגויתו כתרשיש ופניו כמראה ברק ועיניו כלפידי אש וזרֹעֹתיו ומרגלֹתיו 10,6
כעין נחשת קָלָל וקול דבריו כקול המון: וראיתי אני דניאל לבדי את המראה 7
והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אֲבָל חֲרָדה גדלה נפלה עליהם
ויברחו בְהֵחָבֵא: ואני נשארתי לבדִי ואראה את המראה הגדלה הזאת ולא נשאר 8
בי כח והודי נהפך עלי למשחית ולא עצרתי כח:
ואשמע את קול דבריו וכשמעי את קול דבריו ואני הייתי נרדם על פני 9
ופני ארצה: והנה יד נגעה בי ותניעני על ברכַּי וכפות ידי: ויאמר אלי דניאל 11.י
איש חמֻדות הָבֵן בדברים אשר אנכי דֹבר אליך ועמד על עמדך כי עתה שֻׁלחתי
אליך ובדברו עמי את הדבר הזה עמדתי מרעיד:
ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין 12
ולהתענות לפני אלהיך נשמעו דבריך ואני באתי בדבריך: ושר מלכות פרס עֹמד 13
לנגדי עשרים ואחד יום והנה מיכאל אחד השרים הראשנים בא לעזרני ואני
‹ה›ותרתי‹ו› שם אצל מלכי פרס: ובאתי להבינך את אשר יִקְרֶ‹ה› לעמך באהרית 14
הימים כי עוד חזון ‹ל›ימים:
ובדברו עמי כדברים האלה נתתי פני ארצה ונאלמתי: והנה כדמות בני 16.טו
אדם נגע על שפתי ואפתח פי ואדברה ואמרה אל העמד לנגדי אדני במראה
נהפכו צירי עלי ולא עצרתי כח: והיך יוכל עבד אדני זה לדבר עם אדני זה 17
ואני מעתה לא יעמד בי כח ונשמה לא נשארה בי: ויסף ויגע בי כמראה אדם 18
ויחזקני: ויאמר אל תירא איש חמדות שלום לך חזק וחזק וכדברו עמי התחזקתי 19
ואֹמרה ידבר אדני כי חזקתני:
ויאמר הֲידעת למה באתי אליך ועתה אשוב להלחם עם שר פרס ואני יוצא כ
והנה שר יון בא: אֲבָל אגיד לך את הרשום בכתב אמת ואין אחד מתחזק עמי 21
על אלה כי אם מיכאל שרכם: ואני בשנת אחת לדריוש המדי עָמְדי למחזיק 11,א
ולמעוז לו: ועתה אמת אגיד לך 2
הנה עוד שלשה מלכים עמדים לפרס והרביעי יעשיר עשר גדול מכל וכחֶזְקתו
בעָשְׁרו יעיר הכל את מלכות יון: ועמד מלך גבור ומשל ממשל רב ועשה כרצונו: 3
וכע‹צ›מו תשבר מלכותו ותֵחָץ לארבע רוחות השמים ולא לאחריתו ולא כמשלו 4
אשר משל כי תנתש מלכותו ולאחֵרים מלבד אלה:
ויחזק מלך ה‹נ›גב ומן שריו ‹›יחזק עליו ומשל ממשל רב ממשלתו: ולקץ 6.ה
שנים יתחבָּרו ובת מלך הנגב תבוא אל מלך הצפון לעשות מישרים ולא
תעצר כות הזרוע ולא יעמד ‹ו›זֵרעו ותנתן היא ומביאיה והילדה ומחזקה
בעתים:
ועמד מנֵּצר שרשיהָ כַּנו וי‹ב›א אֱלֵה‹ם› ‹ח›יל ויבא במעוז מלך הצפון ועשה 7
בהם והחזיק: וגם אלהיהם עם נסִכיהם עם כלי חמדתם כסף וזהב בשבי יבֹא 8
מצרים והוא שנים יעמד ממלך הצפון: ובא במלכות מלך הנגב ושב אל 9
אדמתו:
ובנ‹י›ו יתגרו ואספו המון חֲילים רבים ובא בוא ושטף ועבר וישב ויתגרו עד י
מָעֻזֹה: ויתמרמר מלך הנגב ויצא ונלחם עמו עם מלך הצפון והעמיד המון רב 11
ונתן ההמון בידו: ונשא ההמון ירום לבבו והפיל רבאות ולא יעוז: ושב מלך 13.12
הצפון והעמיד המון רב מן הראשון ולקץ העתים שנים יבוא בוא בחיל גדול
וברכוש רב: ובעתים ההם רבים יעמדו על מלך הנגב ובני פריצי עמך ינשְׂאו 14
להעמיד חזון ונכשלו: ויבא מלך הצפון וישפך סוללה ולכד עיר מבצרות וזרֹעות טו
הנגב לא יעמדו ועם מבחריו ואין כח לעמד: ויעש הבא אליו כרצונו ואין עומד 16
לפניו ויעמד בארץ הצבי ו‹כ›לָה בידו: וישֵׂם פניו לבוא בתֹקף ‹›אל מלכותו וישרים 17

9,7 הנבִאים אשר דברו בשמך אל מלכינו שרינו ואבתינו ואל כל עם הארץ: לך
אדני הצדקה ולנו בשת הפנים כיום הזה לאיש יהודה ולישבי ירושלם ולכל
ישראל הקרֹבים והרחֹקים בכל הארצות אשר הדחתם שם במעלם אשר מעלו בך:
9.8 יהוה לנו בשת הפנים למלכינו לשרינו ולאבתינו אשר חטאנו לך: לאדני אלהינו
הרחמים והסלִחות כי מרדנו בו:
י ולא שמענו בקול יהוה אלהינו ללכת בתֹרֹתיו אשר נתן לפנינו ביד עבדיו
11 הנבִאים: וכל ישראל עברו את תורתך וסֹר לבלתי שמוע בקלך ותִתַך עלינו
12 האָלה והשבֻעה אשר כתובה בתורת משה עבד האלהים כי חטאנו לו: ויקֶם את
דבריו אשר דבר עלינו ועל שפטינו אשר שפטונו להביא עלינו רעה גדלה אשר
13 לא נעשתה תחת כל השמים כאשר נעשתה בירושלם: כאשר כתוב בתורת משה
את כל הרעה הזאת באה עלינו ולא חלינו את פני יהוה אלהינו לשוב מעֲונינו
14 ולהשכיל באמִתך: וישקד יהוה על הרעה ויביאהָ עלינו כי צדיק יהוה אלהינו
על כל מעשיו אשר עשה ולא שמענו בקלו:
טו ועתה אדני אלהינו אשר הוצאת את עמך מארץ מצרים ביד חזָקה ותעש
16 לך שם כיום הזה חטאנו רשענו: אדני ככל צדקֹתך ישב נא אפך וחמתך מעירך
ירושלם הר קדשך כי בחטָאינו ובעֲונות אבתינו ירושלם ועמך לחרפה לכל
17 סביבתינו: ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאֵר פניך על
18 מקדשך השָמֵם למען ‹עבדיך› אדני: הטֵה אלהי אזנך ושמע פקחה עיניך
וראה שֹמְמֹתינו והעיר אשר נקרא שמך עליה כי לא על צדקֹתינו אנחנו
19 מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים: אדני שמָעה אדני סלָחה
אדני הקשיבה ועשֵה אל תאַחר למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך
ועל עמך:
כ ועוד אני מדַבר ומתפלל ומתוַדה חטָאתי וחטַאת עמי ישראל ומפיל תחנתי
21 לפני יהוה אלהי על הר קדש אלהי: ועוד אני מדַבר בתפלה והאיש גבריאל
22 אשר ראיתי בחזון בתחלה מֻעָף ביעָף נגע אלי כעת מנחת ערב: ויָבן וידַבר עמי
23 ויאמר דניאל עתה יצאתי להשכילך בינה: בתחלת תחנוניך יצא דבר ואני באתי
להגיד כי חמודות אתה ובין בדבר והבֵן במראה:
24 שבֻעים שבעים נֶחתַך על עמך ועל עיר קדשך לכ‹לֵא›ת ‹ה›פשע ולה‹ת›תֵם
חטא‹ו›ת ולכַפר עָון ולהביא צדק עלמים ולַחתם חזון ונביא ולמשח קדש קדשים:
כה ותדע ותשכל מן מֹצא דבר להשיב ולבנות ירושלם עד משיח נגיד שבֻעים שבעה
26 ושבֻעים ששים ושנַים תשוב ונבנתה רחוב וחרוץ ובצוק העִתים: ואחרי השבֻעים
ששים ושנַים יכרת משיח ואין לו והעיר והקדש ישחית עם נגיד הבא וקצו
27 בשטף ועד קץ מלחמה נחרֶצת שֹמֵמות: והגביר ברית לרבים שבוע אחד וחצי
השבוע ישבית זבח ומנחה ועל ‹כַנּ›ו שקוצים משומם ועד כלה ונחרצה תִתַך
על שומם:

10,א בשנת שלוש לכורש מלך פרס דבר נגלה לדניאל אשר נקרא שמו בלטשאצר
ואמת הדבר וצבא גדול ובין את הדבר ובינה לו במראה:
3.2 בימים ההם אני דניאל הייתי מתאבל שלשה שבֻעים ימים: לחם חמֻדות
לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא סכתי עד מלאת שלשת שבֻעים
ימים:
4 וביום עשרים וארבעה לחדש הראשון ואני הייתי על יד הנהר הגדול הוא
ה חדקל: ואשא את עיני וארא והנה איש אחד לבוש בדים ומתניו חגֻרים בכתם

בשנת שלוש למלכות בלשאצר המלך חזון נראה אלי אני דניאל אחרי 8,א
הנראה אלי בתחלה: ואראה בחזון ויהי בראתי ואני בשושן הבירה אשר בעילם 2
המדינה ואראה בחזון ואני הייתי על אובל אולי:

ואשא עיני ואראה והנה איל אחד עמד לפני האבל ולו קרנים והקרנים 3
גבהות והאחת גבהה מן השנית והגבהה עלה באחרנה: ראיתי את האיל מנגח 4
ימה וצפונה ונגבה וכל חיות לא יעמדו לפניו ואין מציל מידו ועשה כרצנו
והגדיל: ואני הייתי מבין והנה צפיר העזים בא מן המערב על פני כל הארץ ה
ואין נוגע בארץ והצפיר קרן חזות בין עיניו: ויבא עד האיל בעל הקרנים אשר 6
ראיתי עמד לפני האבל וירץ אליו בחמת כחו: וראיתיו מגיע אצל האיל ויתמרמר 7
אליו ויך את האיל וישבר את שתי קרניו ולא היה כח באיל לעמד לפניו
וישליכהו ארצה וירמסהו ולא היה מציל לאיל מידו: וצפיר העזים הגדיל עד מאד 8
וכעצמו נשברה הקרן הגדלה ותעלנה ·א·ח·ר·ות ארבע תחתיה לארבע רוחות
השמים:

ומן האחת מהם יצא קרן אח·ר·ת ·צעירה ותגדל יתר אל הנגב ואל המזרח 9
ואל הצבי: ותגדל עד צבא השמים ותפל ארצה מן הצבא ומן הכוכבים ותרמסם: י
ועד שר הצבא הגדיל וממנו ·ה·ר·ים התמיד ו·ה·שלך מכון מקדשו: וצבא·ו· ·נתן 12.11
על התמיד בפשע ·ו·ת·שלך אמת ארצה ועשתה והצליחה:

ואש·מ·עה אחד קדוש מדבר ויאמר אחד קדוש לפלמוני המדבר עד מתי 13
החזון התמיד והפשע שמם תת וקדש וצבא מרמס: ויאמר אלי·ו· עד ערב בקר 14
אלפים ושלש מאות ונצדק קדש:

ויהי בראתי אני דניאל את החזון ואבקשה בינה והנה עמד לנגדי כמראה טו
גבר: ואשמע קול אדם בין אולי ויקרא ויאמר גבריאל הבן להלז את המראה: 16
ויבא אצל עמדי ובבאו נבעתי ואפלה על פני ויאמר אלי הבן בן אדם כי לעת 17
קץ החזון: ובדברו עמי נרדמתי על פני ארצה ויגע בי ויעמידני על עמדי: 18
ויאמר הנני מודיעך את אשר יהיה באחרית הזעם כי למועד קץ: 19

האיל אשר ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס: והצפיר השעיר מלך יון 21.כ
והקרן הגדולה אשר בין עיניו הוא המלך הראשון: והנשברת ותעמדנה ארבע 22
תחתיה ארבע מלכיות מגוי·ו· ·ת·עמדנה ולא בכחו: ובאחרית מלכותם כהתם 23
הפשעים יעמד מלך עז פנים ומבין חידות: ועצם כחו ולא בכחו ונפלאות ישחית 24
והצליח ועשה והשחית עצומים ועם קדושים: ועל שכלו והצליח מרמה בידו כה
ובלבבו יגדיל ובשלוה ישחית רבים ועל שר שרים יעמד ובאפס יד ישבר:
ומראה הערב והבקר אשר נאמר אמת הוא ואתה סתם החזון כי לימים 26
רבים:

ואני דניאל נהייתי ונחליתי ימים ואקום ואעשה את מלאכת המלך ואשתומם 27
על המראה ואין מבין:

בשנת אחת לדריוש בן אחשורוש מזרע מדי אשר המלך על מלכות כשדים: 9,א
בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דבר יהוה 2
אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה: ואתנה את פני אל 3
אדני האלהים לבקש תפלה ותחנונים בצום ושק ואפר: ואתפללה ליהוה אלהי 4
ואתודה ואמרה

אנא אדני האל הגדול והנורא שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו:
חטאנו ועוינו והרשענו ומרדנו וסור ממצותך וממשפטיך: ולא שמענו אל עבדיך 6.ה

7.א בשנת חדה לבלשאצר מָלך בבל דניאל חֲלם חזה וחֶזְוֵי ראשה על משכבה
2 באדין חלמא כתב ראש מלין אמר: עָנה דניאל וְאָמר
3 חָזֵה הֲוֵית בחֶזְוִי עם ליליא וארו ארבע רוחי שמיא מגיחָן לימא רבא: וארבע
4 חיוָן רברבן סלקָן מן ימא שנְיָן דא מן דא: קדמָיתא כאריה וגפין די נשר לה
חָזֵה הֲוֵית עד די מריטו גפיה ונטילת מן ארעא ועל רִגלַין כאנש הֳקימת ולבב
ה אנש יהיב לַהּ: וארו חיוה אחֳרי תנְיָנה דמיה לדב ולשטר חד הֳקִמת ותלָת
6 עלעין בפֻמַּהּ בין שניה וכן אמרין לה קומי אכֻלי בשר שגיא: באתר דנה חזה
הוית וארו אחרי כנמַר ולה גפין ארבע די עוף על גַבַּיהּ וארבעה ראשין לחיוְתא
7 ושָׁלְטָן יהיב להּ: באתר דנה חזה הוית בחזוי ליליא וארו חיוה רביעיא דחילה
ואימתני ותקיפא יתירה ושנַּין די פרזל לה רברבן אכלה ומַדֱּקה ושאָרא ברגלַיה
8 רפסה והיא משַׁניא מן כל חיוָתא די קֳדָמיה וקרנַין עשר לה: משתַכַּל הוית
בקרניא ואלו קֶרן אחרי זעירה סלִקַת ביניהון ותלָת מן קרניא קדמָיָתא אתעקַרו
מן קדמיה ואלו עַיְנִין כעַיְנֵי אנשא בקרנא דא ופֻם ממלל רברבָן:
9 חָזֵה הוית עד די כרסָוָן רמיו ועתיק יומין יתִב לבושה כתלַג חִוָּר ושְׂעַר
י ראשה כעֲמַר נקֵא כרסיַה שביבין די נור גַּלְגִּלּוהִי נור דָּלִק: נְהַר די נור נָגד ונָפק
מן קדמוהי אָלֶף אלפים ישמשונה ורבו רבבן קדמוהי יקומון דינא יְתִב וספרין
11 פתיחו: חזה הוית באדין מן קל מליא רברבָתא די קרנא ממללא חזה הוית עד
12 די קטילת חיוְתא והובד גשמה ויהיבת ליקֵדת אֶשָּׁא: ושאָר חיוָתא הֶעְדִּיו
13 שָׁלְטָנהון וארכָה בחיין יהיבת להון עד זמן ועדן: חזה הוית בחזוי ליליא וארו
עם עֲנָנֵי שמיא כבר אנש אָתה הוא ועד עתיק יומיא מטה וקדמוהי הקרבוהי:
14 ולה יהִב שָׁלְטָן ויקָר ומלכו וכל עממיא אֻמַיּא ולשניא לה יפלחון שלטנה שלטן
עלם די לא יֶעְדֵּה ומלכותה די לא תתחבַּל:
16.טו אֶתְכְּרִיַּת רוחי אנה דניאל בגוא נִדְנֶה וחזוי ראשי יבַהלֻנַּנִי: קרבַת על חד
17 מן קָאֲמַיּא ויציבא אבעא מנה על כל דנה ואמר לי ופשר מליא יהודענני: אלַּין
18 חיוָתא רברבָתא די אנין ארבע ארבעה מלכין יקומון מן ארעא: ויקַבלון מלכותא
19 קדישי עליונין ויַחְסנון מלכותא עד עלמא ועד עלם עלמיא: אדין צבית ליצָּבא
על חיותא רביעיתא די הוָת שָׁניה מן כלהון דחילה יתירה שניה די פרזל וטפריה
כ די נחש אכלה מַדֱּקה ושאָרא ברגליה רפסה: ועל קרניא עשר די בראשה ואחרי
די סלקַת ונפלו מן קדמיה תלָת וקרנא דִכֵּן ועַיְנִין לה ופֻם ממַלִּל רברבָן וחֶזְוַהּ
22.21 רב מן חברתה: חזה הוית וקרנא דִכֵּן עבדא קְרָב עם קדישין ויכלה להן: עד די
אתה עתיק יומיא ודינא יתִב ושלטנא יהִב לקדישי עליונין וזמנא מטה ומלכותא
החסִנו קדישין:
23 כן אמר חיותא רביעיתא מלכו רביעיא תהוא בארעא די תשנא מן כל
24 מלכוָתא ותאכל כל ארעא ותדְשִׁנַּהּ ותַדֱּקִנַּהּ: וקרניא עשר מנה מלכותא עשרה
מלכין יְקֻמון ואחרן יקום אחריהן והוא ישנא מן קדמיא ותלָתה מלכין יהשפִּל:
כה ומלין לצד עליא ימַלִּל ולקדישי עליונין יבלֵא ויסבר להשנָיה זמנין ודת ויתיַהבון
26 בידה עד עִדָּן ועדנין ופלג עדן: ודינא יִתִּב ושלטנה יהעדון להשמָדה
27 ולהובדה עד סופא: ומלכותא ושלטנא ורבותא די מלכוָת תחות כל שמיא
יהיבת לעם קדישי עליונין מלכותה מלכות עלם וכל שלטניא לה יפלחון
וישתמְעון:
28 עד כה סופא די מלתא אנה דניאל שגיא רעיוני יבַהלֻנַּנִי וזיוי ישתַּנּוֹן עלי
ומִלְּתא בלבי נטרַת:

שְׁפַר קדם דריוש וַהֲקִים על מלכותא לַאֲחַשְׁדַּרְפְּנַיָּא מאה ועשרין די לֶהֱוֺן 6,2
בכל מלכותא׃ וְעֵלָּא מִנְּהוֺן סָרְכִין תְּלָתָה די דניאל חד מנהון די לֶהֱוֺן אֲחַשְׁדַּרְפְּנַיָּא 3
אִלֵּין יהבין להון טעמא ומלכא לא להוא נָזִק׃ אדין דניאל דנה הוה מתנצח על 4
סרכיא ואחשדרפניא כל קבל די רוח יתירא בהּ ומלכא עשית להֲקָמוּתֵהּ על כל
מלכותא׃ אדין סרכיא ואחשדרפניא הוו בָעַיִן עִלָּה להשכחה לדניאל מִצַּד מלכותא ה
וכל עִלָּה ושחיתה לא יכלין להשכחה כל קבל די מהימן הוא וכל שָׁלוּ ושחיתה
לא הִשְׁתְּכַחַת עלוהי׃ אדין גֻּבְרַיָּא אלך אמרין די לא נְהַשְׁכַּח לדניאל דנה כל 6
עִלָּה להן השכחנא עלוהי בְּדָת אלההּ׃ אדין סרכיא ואחשדרפניא אִלֵּן הַרְגִּשׁוּ על 7
מלכא וכן אמרין לה דריוש מלכא לעלמין חיי׃ אִתְיָעַטוּ כל סרכי מלכותא סגניא 8
וַאֲחַשְׁדַּרְפְּנַיָּא הַדָּבְרַיָּא ופחותא לקימה קְיָם מלכא ולתקפה אֱסָר די כל די יבעא
בעו מן כל אלהּ ואנש עד יומין תְּלָתִין להן מנך מלכא יתרמא לגב אַרְיָוָתָא׃
כען מלכא תקים אֱסָרָא ותרשם כתבא די לא להשניה כדת מדי ופרס די לא 9
תֶעְדֵּא׃ כל קבל דנה מלכא דריוש רשם כתבא וֶאֱסָרָא׃ י
ודניאל כדי ידע די רשים כתבא על לְבַיְתֵהּ וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ נגד 11
ירושלם וזמנין תְּלָתָה ביומא הֲוָא בָּרֵךְ על ברכוהי ומצלא ומודא קדם אלההּ כל
קבל די הוא עָבֵד מן קַדְמַת דנה׃ אדין גבריא אלך הַרְגִּשׁוּ והשכחו לדניאל בָּעֵה 12
ומתחנן קדם אלההּ׃ באדין קְרִבוּ ואמרין קדם מלכא על אֱסָר מלכא הלא אסר 13
רשמת די כל אנש די יבעא מן כל אלהּ ואנש עד יומין תְּלָתִין להן מנך מלכא
יתרמא לגוב אַרְיָוָתָא עָנֵה מלכא ואמר יציבא מלתא כְּדָת מדי ופרס די לא
תֶעְדֵּא׃ באדין ענו ואמרין קדם מלכא די דניאל די מן בני גלותא די יהוד לא 14
שם עליך מלכא טעם ועל אֱסָרָא די רשמת וזמנין תְּלָתָה ביומא בעא בעותהּ׃
אדין מלכא כדי מלתא שמע שגיא בְּאֵשׁ עלוהי ועל דניאל שם בָּל לְשֵׁיזָבוּתֵהּ טו
ועד מֶעָלֵי שמשא הוה משתדר להצלותהּ׃ באדין גבריא אִלֵּךְ הַרְגִּשׁוּ על מלכא 16
ואמרין למלכא דע מלכא די דת למדי ופרס די כל אֱסָר וּקְיָם די מלכא יְהָקֵים
לא להשניה׃ באדין מלכא אמר והיתיו לדניאל ורמו לְגֻבָּא די אַרְיָוָתָא עָנֵה מלכא 17
ואמר לדניאל אלהך די אנתה פָּלַח לֵהּ בתדירא הוא ישיזבִנָּךְ׃ וְהֵיתָיִת אֶבֶן חדה וְשֻׂמַת 18
על פֻּם גֻּבָּא וחתמַהּ מלכא בְעִזְקְתֵהּ ובעזקת רברבנוהי די לא תשנא צבו בדניאל׃
אדין אזל מלכא להיכלהּ וּבָת טְוָת וְדַחֲוָן לא הנעל קדמוהי וְשִׁנְתֵהּ נַדַּת 19
עלוהי׃ באדין מלכא בִּשְׁפַרְפָּרָא יקום בְּנָגְהָא ובהתבְּהלה לְגֻבָּא די אַרְיָוָתָא אזל׃ כ
וכמקרבהּ לגבא לדניאל בקל עציב זְעִק עָנֵה מלכא וְאָמַר לדניאל דניאל עבד 21
אלהא חיא אלהך די אנתה פלח לֵהּ בתְדִירָא הִיכִל לשיזָבותך מן אַרְיָוָתָא׃ אדין 22
דניאל עם מלכא מַלִּל מלכא לעלמין חיי׃ אלהי שלח מלאכהּ וסגר פֻּם אַרְיָוָתָא 23
ולא חבלוני כל קבל די קדמוהי זָכוּ השתכַחַת לי ואף קדמיך מלכא חבולא לא
עֲבְדֵת׃ באדין מלכא שגיא טְאֵב עלוהי ולדניאל אמר להנסקה מן גבא וְהֻסַּק 24
דניאל מן גבא וכל חֲבָל לא השתכח בהּ די הֵימִן באלההּ׃ ואמר מלכא והיתיו כה
גבריא אלך די אכלו קרצוהי די דניאל ולגב אריותא רמו אנון בניהון ונשיהון
ולא מטו לארעית גבא עד די שלטו בהון אריותא וכל גרמיהון הדקו׃
באדין דריוש מלכא כתב לכל עממיא אמיא ולשניא די דארין בכל ארעא 26
שלמכון ישגא׃ מן קדמי שים טעם די בכל שלטן מלכותי להון זאעין ודחלין מן 27
קדם אלההּ די דניאל די הוא אלהא חיא וקים לעלמין ומלכותהּ די לא תתחבל
ושלטנהּ עד סופא׃ משיזב ומצל ועבד אתין ותמהין בשמיא ובארעא די שזיב לדניאל 28
מן יד אַרְיָוָתָא׃
ודניאל דנה הצלח במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסיא׃ 29

5,4 ואשתיו בהון מלכא ורברבנוהי שגלתה ולחנתה: אשתיו חמרא ושבחו לאלהי
דהבא וכספא נחשא פרזלא אעא ואבנא:
ה בה שעתא נפקו אצבען די יד אנש וכתבן לקבל נברשתא על גירא די כתל
6 היכלא די מלכא ומלכא חזה פס ידא די כתבא: אדין מלכא זיוהי שנוהי ורעינהי
7 יבהלונה וקטרי חרצה משתרין וארכבתה דא לדא נקשן: קרא מלכא בחיל
להעלה לאשפיא כשדיא וגזריא ענה מלכא ואמר לחכימי בבל די כל אנש די
יקרה כתבה דנה ופשרה יחונני ארגונא ילבש והמוניכא די דהבא על צוארה
8 ותלתי במלכותא ישלט: אדין עללין כל חכימי מלכא ולא כהלין כתבא למקרא
9 ופשרא להודעה למלכא: אדין מלכא בלשאצר שגיא מתבהל וזיוהי שנין עלוהי
י ורברבנוהי משתבשין: מלכתא לקבל מלי מלכא ורברבנוהי לבית משתיא עללת
ענת מלכתא ואמרת מלכא לעלמין חיי אל יבהלוך רעיונך וזיויך אל ישתנו:
11 אתי גבר במלכותך די רוח אלהין קדישין בה וביומי אבוך נהירו ושכלתנו וחכמה
כחכמת אלהין השתכחת בה ומלכא נבוכדנצר אבוך רב חרטמין אשפין כשדאין
12 גזרין הקימה אבוך מלכא: כל קבל די רוח יתירה ומנדע ושכלתנו ממשר חלמין
ואחוית אחידן ומשרא קטרין השתכחת בה בדניאל די מלכא שם שמה בלטשאצר
כען דניאל יתקרי ופשרה יהחוה:
13 באדין דניאל העל קדם מלכא ענה מלכא ואמר לדניאל אנתה הוא דניאל
14 די מן בני גלותא די יהוד די היתי מלכא אבי מן יהוד: ושמעת עליך די רוח
טו אלהין בך ונהירו ושכלתנו וחכמה יתירה השתכחת בך: וכען העלו קדמי חכימיא
אשפיא די כתבה דנה יקרון ופשרה להודעתני ולא כהלין פשר מלתא להחויה:
16 ואנה שמעת עליך די תוכל פשרין למפשר וקטרין למשרא כען הן תוכל כתבא
למקרא ופשרה להודעותני ארגונא תלבש והמוניכא די דהבא על צוארך ותלתא
במלכותא תשלט:
17 באדין ענה דניאל ואמר קדם מלכא מתנתך לך להוין ונבזביתך לאחרן הב
18 ברם כתבא אקרא למלכא ופשרא אהודענה: אנתה מלכא אלהא עליא מלכותא
19 ורבותא ויקרא והדרא יהב לנבכדנצר אבוך: ומן רבותא די יהב לה כל עממיא
אמיא ולשניא הוו זאעין ודחלין מן קדמוהי די הוא צבא הוה קטל ודי הוה צבא
כ הוה מחא ודי הוה צבא הוה מרים ודי הוא צבא הוא משפל: וכדי רם לבבה
21 ורוחה תקפת להזדה הנחת מן כרסא מלכותה ויקרה העדיו מנה: ומן בני
אנשא טריד ולבבה עם חיותא שוי ועם ערדיא מדורה עשבא כתורין יטעמונה
ומטל שמיא גשמה יצטבע עד די ידע די שליט אלהא עליא במלכות אנשא
22 ולמן די יצבא יהקים עליה: ואנתה ברה בלשאצר לא השפלת לבבך כל קבל
23 די כל דנה ידעת: ועל מרא שמיא התרוממת ולמאניא די ביתה היתיו קדמיך
ואנתה ורברבניך שגלתך ולחנתך חמרא שתין בהון ולאלהי כספא ודהבא נחשא
פרזלא אעא ואבנא די לא חזין ולא שמעין ולא ידעין שבחת ולאלהא די נשמתך
24 בידה וכל ארחתך לה לא הדרת: באדין מן קדמוהי שליח פסא די ידא וכתבא
כה דנה רשים: ודנה כתבא די רשים

מנא מנא תקל ופרסין:

27.26 דנה פשר מלתא מנא מנה אלהא מלכותך והשלמה: תקל תקלתא במאזניא
28 והשתכחת חסיר: פרס פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס:
29 באדין אמר בלשאצר והלבשו לדניאל ארגונא והמוניכא די דהבא על
ל צוארה והכרזו עלוהי די להוא שליט תלתא במלכותא: בה בליליא קטיל בלאשצר
6,א מלכא כשדיא: ודריוש מדיא קבל מלכותא כבר שנין שתין ותרתין:

4,11 שמיא נָחִת׃ קָרֵא בחיל וכן אָמַר גֹּדּו אילנא וקַצִּצו ענפוהי אַתַּרו עפיַהּ ובַדַּרו
12 אנבהּ תְנֻד חיותא מן תחתוהי וצפריא מן ענפוהי׃ ברם עִקַּר שרשוהי בארעא
שְׁבֻקו ובֶאֱסוּר די פרזל ונחש בדִתְאָא די ברא ובטל שמיא יצטבע ועם חיותא
13 חֲלָקֵהּ בעשַׂב ארעא׃ לבבהּ מן אנשא ישנון ולבב חיוא יתיְהִב להּ ושבעה עִדָּנין
14 יחלפון עלוהי׃ בגזֵרת עירין פִּתְגָמא ומֵאמר קדישין שְׁאֵלתא עַל דברת די ינדעון
חייא די שליט עליא במלכות אנשא ולמַן די יצבֵא יתְּנִנַּהּ ושפל אנשים יקים
טו עֲלַיהּ׃ דנה חלמא חזֵית אנה מלכא נבוכדנצר ואנתה בלטשאצר פשרא אֱמַר
כל קבל די כל חכימי מלכותי לא יכלין פשרא להודעותני ואנתה כהל די רוח
אלהין קדישין בך׃
16 אדין דניאל די שמהּ בלטשאצר אשתומַם כשעה חדא ורעינהי יבַהלֻנַּהּ עָנֵה
מלכא ואָמַר בלטשאצר חלמא ופשרא אל יבַהֲלָךְ עָנֵה בלטשאצר ואָמַר מראי
17 חלמא לשנאיך ופשרהּ לעריך׃ אילנא די חזַיְתָ די רבה ותקִף ורומהּ ימטֵא לשמיא
18 וחזותהּ לכל ארעא׃ ועפיהּ שפיר ואנבהּ שגיא ומזון לכלא בהּ תחתוהי תדור
19 חיות ברא ובענפוהי ישכנן צפרי שמיא׃ אנתה הוא מלכא די רְבַיְתָ ותקִפְתְּ
כ ורבותָך רבָת ומטָת לשמיא ושלטנך לסוף ארעא׃ ודי חזה מלכא עיר וקדיש
נָחִת מן שמיא ואָמַר גֹּדּו אילנא וחבלוהי ברם עִקַּר שרשוהי בארעא שְׁבֻקו
ובֶאֱסוּר די פרזל ונחש בדתאא די ברא ובטל שמיא יצטבע ועם חיות ברא
21 חֲלָקֵהּ עד די שבעה עִדָּנין יחלפון עלוהי׃ דנה פשרא מלכא וגזֵרת עליא היא די
22 מטָת על מראי מלכא׃ ולך טרדין מן אנשא ועם חיות ברא להוה מדרָך ועשבא
כתורין לך יטַעמון ומטל שמיא לך מצַבעין ושבעה עִדָּנין יַחְלפון עליך עד די
23 תנדע די שליט עליא במלכות אנשא ולמַן די יצבא יתְּנִנַּהּ׃ ודי אמרו למשבק
24 עִקַּר שרשוהי די אילנא מלכותך לך קימה מן די תנדע די שלטן שמיא׃ להן מלכא
מלכי ישפר עליך וחטָיָךְ בצדקה פרֻק ועוָיָתך במִחַן עֲנָיִן הן תהוה ארכָה לשלֵוְתָך׃
כה כלא מטא על נבוכדנצר מלכא׃ לקצָת ירחין תרי עשר על היכל מלכותא
26 די בבל מהלך הוה׃ עָנֵה מלכא ואָמַר הלא דא היא בבל רבתא די אנה בְנַיְתַהּ
27 לבית מלכו בתקָף חסני וליקָר הדרי׃ עוד מלתא בפֻם מלכא קל מן שמיא נפל
28 לך אמרין נבוכדנצר מלכא מלכותא עֲדָת מנך׃ ומן אנשא לך טרדין ועם חיות
29 ברא מדרך עשבא כתורין לך יטַעמון ושבעה עִדָּנין יַחלפון עליך עד די תנדע
די שליט עליא במלכות אנשא ולמַן די יצבא יתְּנִנַּהּ׃ בהּ שַׁעֲתָא מלְּתָא סָפַת
ל על נבוכדנצר ומן אנשא טריד ועשבא כתורין יאכל ומטל שמיא גשמהּ יצטבע
עד די שערהּ כנשרין רבה וטפרוהי כצפרין׃
31 ולקצָת יומיא אנה נבוכדנצר עיני לשמיא נטלֵת ומנדעי עלי יתוב ולעליא
בָּרְכֵת ולחי עלמא שבחֵת והדרת די שלטנהּ שלטן עלם ומלכותהּ עם דר ודר׃
32 וכל דארי ארעא כלה חשיבין וכמצביַהּ עָבד בחיל שמיא ודארי ארעא ולא איתי
33 די ימַחא בידהּ ויאמר להּ מה עבדת׃ בהּ זמנא מנדעי יתוב עלי וליקָר מלכותי
הדרי וזיוי יתוב עלי ולי הַדָּברי ורברבני יבַעון ועל מלכותי הָתְקְנַת ורבו יתירה
34 הוּסְפַת לי׃ כען אנה נבכדנצר משַבח ומרומם ומהַדר למלך שמיא די כל מעבדוהי
קשוט וארחתהּ דין ודי מהלכין בגוה יכִל להשפלה׃

5,א בלשאצר מלכא עבד לְחֶם רב לרברבנוהי אלַף ולקֳבל אלפא חמרא שָׁתֵה׃
2 בלשאצר אמר בטעם חמרא להַיְתיה למאני דהבא וכספא די הנפק נבוכדנצר
אבוהי מן היכלא די בירושלם וישתון בהון מלכא ורברבנוהי שגלתהּ ולחֵנתהּ׃
3 באדין הַיְתיו מאני דהבא וכספא די הנפקו מן היכלא די בית אלהא די בירושלם

3 איתיכון עתידין די בעדנא די תשמעון קל קרנא משרוקיתא ·קיתרס· שבכא פסנתרין
וסומפניה וכל זני זמרא תפלון ותסגדון לצלמא די עבדת והן לא תסגדון בהּ
·שעתא תתרמון לגוא אתון נורא יקדתא ·ומן הוא אלהּ די ישיזבנכון מן ידי:
16 ענו שדרך מישך ועבד נגו ואמרין למלכא נבוכדנ·צר ·מלכא· לא חשחין אנחנא
17 על דנה פתגם להתבותך: הן איתי אלהנא די אנחנא פלחין יכל לשיזבותנא מן
18 אתון נורא יקדתא ומן ידך מלכא ישיזב: והן לא ידיע להוא לך מלכא די לאלהך
לא איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד:
19 באדין נבוכדנצר התמלי חמא וצלם אנפוהי אשתנו על שדרך מישך ועבד
כ נגו ענה ואמר למזא לאתונא חד שבעה על די חזה למזיה: ולגברין גברי חיל
די בחילהּ אמר לכפתה לשדרך מישך ועבד נגו למרמא לאתון נורא יקדתא:
21 באדין גבריא אלך כפתו בסרבליהון פטישיהון וכרבלתהון ולבושיהון ורמיו לגוא
22 אתון נורא יקידתא: כל קבל דנה מן די מלת מלכא מחצפה ואתונא אזה יתירה
23 גבריא אלך די הסקו לשדרך מישך ועבד נגו קטל המון שביבא די נורא: וגבריא
24 אלך תלתהון שדרך מישך ועבד נגו נפלו לגוא אתון נורא יקדתא מכפתין: אדין
נבוכדנצר מלכא תוהּ וקם בהתבהלה ענה ואמר להדברוהי הלא גברין תלתה
כה רמינא לגוא נורא מכפתין ענין ואמרין למלכא יציבא מלכא: ענה ואמר הא
אנה חזה גברין ארבעה שרין ·מהלכין בגוא נורא וחבל לא איתי בהון ורוהּ די
רביעיא דמה לבר אלהין:
26 באדין קרב נבוכדנצר לתרע אתון נורא יקדתא ענה ואמר שדרך מישך
ועבד נגו עבדוהי די אלהא עליא פקו ואתו באדין נפקין שדרך מישך ועבד נגו
27 מן גוא נורא: ומתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחותא והדברי מלכא חזין לגבריא
אלך די לא שלט נורא בגשמיהון ושער ראשהון לא התחרך וסרבליהון לא שנו
28 וריח נור לא עדת בהון: ענה נבוכדנצר ואמר בריך אלההון די שדרך מישך
ועבד נגו די שלח מלאכהּ ושיזב לעבדוהי די התרחצו עלוהי ומלת מלכא שניו
29 ויהבו גשמיהון די לא יפלחון ולא יסגדון לכל אלהּ להן לאלההון: ומני שים טעם
די כל עם אמה ולשן די יאמר ·שלה על אלההון די שדרך מישך ועבד נגוא
הדמין יתעבד וביתהּ נולי ישתוה כל קבל די לא אתי אלהּ אחרן די יכל להצלה
ל כדנה: באדין מלכא הצלח לשדרך מישך ועבד נגו במדינת בבל:

31 נבוכדנצר מלכא לכל עממיא אמיא ולשניא די דארין בכל ארעא שלמכון
33.32 ישגא: אתיא ותמהיא די עבד עמי אלהא עליא שפר קדמי להחויה: אתוהי כמה
רברבין ותמהוהי כמה תקיפין מלכותהּ מלכות עלם ושלטנהּ עם דר ודר:
4,2.א אנה נבוכדנצר שלה הוית בביתי ורענן בהיכלי: חלם חזית וידחלנני והרהרין
3 על משכבי וחזוי ראשי יבהלנני: ומני שים טעם להנעלה קדמי לכל חכימי בבל
4 די פשר חלמא יהודענני: באדין עללין חרטמיא אשפיא כשדיא וגזריא וחלמא
ה אמר אנה קדמיהון ופשרהּ לא מהודעין לי: ·ועד אחרין על קדמי דניאל די
שמהּ בלטשאצר כשם אלהי ודי רוח אלהין קדישין בהּ וחלמא קדמוהי אמרת:
6 בלטשאצר רב חרטמיא די אנה ידעת די רוח אלהין קדישין בך וכל רז לא אנס
לך חזוי חלמי די חזית ופשרהּ אמר:
8.7 וחזוי ראשי על משכבי חזה הוית ואלו אילן בגוא ארעא ורומהּ שגיא: רבה
9 אילנא ותקף ורומהּ ימטא לשמיא וחזותהּ לסוף כל ארעא: עפיהּ שפיר ואנבהּ
שגיא ומזון לכלא בהּ תחתוהי תטלל חיות ברא ובענפוהי ידרון צפרי שמיא
י ומנהּ יתזין כל בשרא: חזה הוית בחזוי ראשי על משכבי ואלו עיר וקדיש מן

דנה חלמא ופשרהּ נאמר קדם מלכא׃ אנתה מלכא מֶלך מלכיא די אלהּ 2,37.36
שמיא מלכותא חִסנא ותָקפא ויקרא יהב לך׃ ובכל [illegible] דארין בני אנשא חיוַת 38
ברא ועוף שמיא יהב בידָך והשלטָך בכל[illegible] ראשה די דהבא׃ ובתרָך 39
תקום מלכו אחֲרי ארעא מנָך ומלכו ת[illegible]די נחָשא די תשלט בכל
ארעא׃ ומלכו רביעיא תהוא תקיפה כ[illegible]ל די פרזלא מהַדק וחָשל מ
כֹּלא וכפרזלא די מְרָעע כל אלין תדק ו[illegible]תה רגליא ואצבעָתא מנהון 41
חסף די פֶחָר ומנהון פרזל מלכו פליגה תהוה ומן נִצבתא די פרזלא להוא בהּ
כל קבל די חזַיתה פרזלא מעָרַב בחסף טינא׃ ואצבְעָת רגליא מנהון פרזל ומנהון 42
חסף מן קצָת מלכותא תהוה תקיפה ומנַהּ תהוא תבירה׃ ודי חזַיתָ פרזלא 43
מעָרַב בחסף טינא מתערבין להֱון בזרע אנשא ולא להֱון דבקין דנה עם דנה
הֵא כדי פרזלא לא מתערַב עם חספא׃ וביומיהון די מלכיא אנון יקים אלהּ 44
שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבַל ומלכותה לעם אחֳרן לא תשתבִק תדק ותָסֵף
כל אלֵן מלכוָתא והיא תקום לעלמיא׃ כל קבל די חזַיתָ די מטורא אתגזֶרת אֶבן מה
די לא בידַין והַדֶקת חספא פרזלא נחשא כספא ודהבא אלהּ רב הודע למלכא
מה די להוא אחרי דנה ויציב חלמא ומהימן פשרהּ׃
באדין מלכא נבוכדנצר נפל על אנפוהי ולדניאל סגִד ומנחה וניחחין אמר 46
לנסָכה להּ׃ עָנה מלכא לדניאל ואָמר מן קְשֹט די אלהכון הוא אלהּ אלהין ומרה 47
מלכין וגָלה רזין די יכֵלְתָ למִגלֵא רזא דנה׃ אדין מלכא לדניאל רבִּי ומתנן רברבן 48
שגיאן יהב להּ והשלטהּ על כל מדינת בבל ורב סִגנין על כל חכימי בבל׃
ודניאל בעא מן מלכא ומני על עבידתא די מדינת בבל לשדרך מישך ועבד נגו 49
ודניאל בתרע מלכא׃

נבוכדנצר מלכא עבד צלם די דהב רומהּ אמין שתין פתָיהּ אמין שִׁת 3,א
אקימהּ בבִקעת דורא במדינת בבל׃ ונבוכדנצר מלכא שלח למכנש לאֲחַשְׁדַּרְפְּנַיא 2
סִגְנַיא ופחָוָתא אֲדַרְגָּזְרַיא גְדָבְרַיא דְּתָבְרַיא תִּפְתָּיֵא וכל שלטֹני מדינתא למֵתֵא
לחֲנֻכַּת צלמא די הקֵים נבוכדנצר מלכא׃ באדין מתכנשין אחַשְׁדַּרְפְּנַיא סִגְנַיא 3
ופחָוָתא אדַרְגָּזְרַיא גְדָבְרַיא דְּתָבְרַיא תִּפְתָּיֵא וכל שלטוני מדינתא לחֲנֻכַּת צלמא
די הקֵים נבוכדנצר מלכא וקאמין לקבֵל צלמא די הקֵים נבכדנצר׃ וכרוזא קָרא 4
בחיל לכון אמרין עממיא אֻמיא ולשניא׃ בעִדנא די תשמעון קל קרנא משרוקיתא ה
קִיתָרֹס שַׂבְּכָא פסַנְתֵּרין סומפֹּניה וכל זני זמָרא תפלון ותסגדון לצלם דהבא די
הקֵים נבוכדנצר מלכא׃ ומַן די לא יפֵּל ויסגֻד בַּהּ שַׁעֲתא יתרמֵא לגוא אתּון 6
נורא יקִדתא׃ כל קבֵל דנה בַּהּ זִמנא כדי שמעין כל עממיא קל קרנא משרוקיתא 7
קִיתָרֹס שַׂבְּכָא פסַנְטֵרין סומפֹּניה וכל זני זמָרא נפלין כל עממיא אֻמיא ולשניא
סגדין לצֶלם דהבא די הקֵים נבוכדנצר מלכא׃ כל קבל דנה בַּהּ זִמנא קְרִבו 8
גֻּבְרין כשדאין ואכלו קרציהון די יהודיא׃ ענו ואמרין לנבוכדנצר מלכא מלכא 9
לעלמין חֱיִי׃ אנתה מלכא שָׂמְתָּ טְעם די כל אנש די ישמע קל קרנא משרוקיתא י
קִיתָרֹס שבּכא פסַנְתֵּרין וסיפניא וכל זני זמָרא יפֵּל ויסגֻד לצֶלם דהבא׃ ומן 11
די לא יפֵּל ויסגֻד יתרמֵא לגוא אתּון נורא יקידתא׃ אתי גֻּבְרין יהודאין די מנית 12
יתהון על עבידת מדינת בבל שדרך מישך ועבד נגו גֻּבְריא אִלֵּךְ לא שמו עליך
מלכא טעם לאלהך לא פלחין ולצֶלם דהבא די הקֵימְתָּ לא סגדין׃
באדין נבוכדנצר ברגז וחמא אמר להַיְתָיָה לשדרך מישך ועבד נגו באדין 13
גֻּבְריא אִלֵּךְ הֵיתָיו קדָם מלכא׃ עָנה נבוכדנצר ואָמר להון הַצְדָּא שדרך מישך 14
ועבד נגו לאלהַי לא איתיכון פלחין ולצֶלם דהבא די הקֵימֶת לא סגדין׃ כען הן טו

2,ה מלכא לעָלמין חֱיִי אֱמַר חֶלְמא לעבדיך ופִשְׁרא נחַוֵּא׃ עָנֵה מלכא ואָמר
לכשדָּיא מלתה מִנִּי אזדא הן לא תהודעונני חלמא ופשרהּ הדמין תתעבדון
6 ובתיכון נְוָלִי יתשמון׃ והן חלמא ופשרהּ תהַחֲוֹן מתנן ונבזבה ויקָר שגיא תקַבלון
7 מן קדָמי להן חלמא ופשרהּ הַחֲוֹני׃ ענו תנינות ואמרין מלכא חלמא יאמר
8 לעבדוהי ופשרה נהַחֲוֵה׃ עָנֵה מלכא ואָמר מן יציב ידע אנה די עִדָּנא אנתון
9 זבנין כל קֳבֵל די חזיתון די אזדא מִנִּי מלתא׃ די הן חלמא לא תהודְעֻנַּנִי חדה
היא דָתכון ומִלָּה כִדְבָה ושחיתה הִזְדְּמִנְתּוּן למאמר קדָמי עד די עִדָּנא ישתנא
להן חלמא אמַרו לי ואנדע די פשרהּ תהַחֲוֻנַּנִי׃
י ענו כשדיא קדם מלכא ואמרין לא אִתַי אנש על יַבֶּשְׁתָּא די מִלַּת מלכא
יוכל להחוָיה כל קבל די כל מלך רב ושליט מִלָּה כדנה לא שאל לכל חרטֹם
11 ואָשַׁף וכשדי׃ ומלתא די מלכה שָׁאֵל יקירה ואָחֳרָן לא אִתַי די יְחַוִּנַּהּ קדָם מלכא
12 להן אלהין די מְדָרהון עם בשרא לא איתוהי׃ כל קבל דנה מלכא בנס וקצף
13 שגיא ואמר להובָדה לכל חכימי בבל׃ ודתא נפקת וחכימיא מתקטלין ובעו
דניאל וחברוהי להתקטלה׃
14 באדין דניאל התיב עֵטא וטעם לאריוך רב טבחיא די מלכא די נפק לקטלה
טו לחכימי בבל׃ עָנֵה ואָמר לאריוך שליטא די מלכא על מה דתא מְהַחְצְפָה מן
16 קדם מלכא אדין מלתא הודע אריוך לדניאל׃ ודניאל על ובעא מן מלכא די זְמָן
17 ינתן לה ופשרא להחוָיה למלכא׃ אדין דניאל לביתהּ אזל ולחנניה מישאל ועזריה
18 חברוהי מלתא הודע׃ ורחמין למִבְעֵא מן קדם אלהּ שמיא על רזא דנה די לא
יהובדון דניאל וחברוהי עם שאר חכימי בבל׃
כ.19 אדין לדניאל בחֶזְוָא די ליליא רזא גֲלִי אדין דניאל בָּרִךְ לאלהּ שמיא׃ עָנֵה
דניאל ואָמר להוא שמהּ די אלהא מְבָרַךְ מן עלמא ועד עלמא די חכמתא
21 וגבורתא די להּ היא׃ והוא מְהַשְׁנֵא עִדָּניא וזִמְנַיָּא מְהַעְדֵּה מלכין ומְהָקים מלכין
22 יָהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה׃ הוא גָּלֵא עמיקתא ומסַתְּרָתא יָדַע מה
23 בחשוכא ונהירא עמהּ שְׁרֵא׃ לך אלהּ אבהתִי מהודא ומשַׁבח אנה די חכמתא
וגבורתא יהבת לי וכען הודעתני די בעינא מִנָּךְ די מלת מלכא הודעתנא׃
24 כל קבל דנה דניאל על על אריוך די מַנִּי מלכא להובדא לחכימי בבל אזל
וכן אמר להּ לחכימי בבל אל תהובד הַעֵלְנִי קדם מלכא ופשרא למלכא אחַוֵּא׃
כה אדין אריוך בהתבְּהָלה הנעל לדניאל קדם מלכא וכן אמר לה די השכַּחַת גבר
26 מן בני גלותא די יהוד די פשרא למלכא יהודע׃ עָנֵה מלכא ואָמר לדניאל די
27 שמהּ בלטשאצר האיתיך כָּהֵל להודָעֻתני חלמא די חֲזֵית ופשרהּ׃ עָנֵה דניאל
קדם מלכא ואָמר רזא די מלכא שָׁאֵל לא חכימין אשפין חרטֻמִּין גזרין יכלין
28 להחוָיה למלכא׃ ברם איתי אלהּ בשמיא גָּלֵה רזין והודע למלכא נבוכדנצר מה
29 די להוא באחרית יומיא חלמך וחזוי ראשך על משכבך דנה הוא׃ אנתה מלכא
רעיוניך על משכבך סלִקו מה די להוא אחרי דנה וגָלֵא רזיא הודעך מה די
ל להוא׃ ואנה לא בחכמה די איתי בי מן כל חייא רזא דנה גֱּלִי לי להן על
דברת די פשרא למלכא יהודעון ורעיוני לבבך תנדע׃
31 אנתה מלכא חָזֵה הֲוַיְתָ ואלו צלם חד שגיא צלמא דִכֵּן רב וזיוהּ יתיר קאם
32 לקבלך ורֵוהּ דחיל׃ הוא צלמא ראשהּ די דהב טב חדוהי ודְרָעוהי די כסף מעוהי
34.33 וירכָתהּ די נחָש׃ שקוהי די פרזל רגלוהי מנהון די פרזל ומנהון די חסף׃ חָזֵה
הֲוַיְתָ עד די התגזרת אבן די לא בידַין ומחָת לצלמא על רגלוהי די פרזלא
לה וחספא והַדֵּקֶת המון׃ באדין דקו כחדה ‹2›חספא פרזלא נחָשא כספא ודהבא
והוו כעור מן אדרי קַיִט ונשא המון רוחא וכל אתר לא השתכח להון ואבנא די
מחָת לצלמא הֲוָת לטור רב ומלָאת כל ארעא׃

דניאל

שנת שלוש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נבוכדנאצר מלך בבל א,1
ירושלם ויצר עליה׃ ויתן אדני בידו את יהויקים מלך יהודה ומִקְצָת 2
כלי בית האלהים ויביאם ארץ שנער בית אלהיו ואת הכלים הביא
בית אוצר אלהיו׃
ויאמר המלך לאַשְׁפְּנַז רב סריסיו להביא מבני ישראל ומזרע 3
המלוכה ומן הפרתמים׃ ילדים אשר אין בהם כל מאום וטובי מראה 4
ומשכִּלים בכל חכמה וידעי דעת ומביני מַדָּע ואשר כח בהם לעמד
בהיכל המלך וללמדם ספר ולשון כשדים׃ וימַן להם המלך דבר יום ה
ביומו מפַּת־בַּג המלך ומיין משתיו ולגַדלם שנים שלוש ומִקְצָתם
יעמדו לפני המלך׃ ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל 6
ועזַריה׃ וישם להם שר הסריסים שמות וישם לדניאל בלטשאצר ולחנניה שַׁדְרַךְ 7
ולמישאל מֵישַׁךְ ולעזריה עֲבֵד נגו׃
וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאַל בפת־בַג המלך וביין משתיו ויבקש 8
משר הסריסים אשר לא יתגאל׃ ויתן האלהים את דניאל לחסד ולרחמים לפני 9
שר הסריסים׃ ויאמר שר הסריסים לדניאל ירא אני את אדני המלך אשר מנּה י
את מאכלכם ואת משתיכם אשר למה יראה את פניכם זעפים מן הילדים אשר
כגִלכם וחיבתם את ראשי למלך׃ ויאמר דניאל אל המֶּלְצַר אשר מנּה שר 11
הסריסים על דניאל חנניה מישאל ועזריה׃ נַס נא את עבדיך ימים עשרה ויתנו 12
לנו מן הַזֵּרֹעים ונאכלה ומים ונשתה׃ ויֵראו לפניך מראינו ומראה הילדים האכלים 13
את פַּתְ־בַּג המלך וכאשר תִּרְאֵה עשֵׂה עם עבדיך׃ וישמע להם לדבר הזה וינַסם 14
ימים עשרה׃ ומִקְצָת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר מן כל הילדים טו
האכלים את פת־בַּג המלך׃ ויהי המֶּלְצַר נשא את פת־בָּגָם ויין משתיהם ונֹתן 16
להם זֵרְעֹנים׃
והילדים האלה ארבעתם נתן להם האלהים מַדָּע והַשְׂכֵּל בכל ספר וחכמה 17
ודניאל הבין בכל חזון וחלמות׃ ולמִקְצָת הימים אשר אמר המלך להביאם ויביאם 18
שר הסריסים לפני נבכדנצר׃ וידבר אתם המלך ולא נמצא מכֻּלם כדניאל חנניה 19
מישאל ועזריה ויעמדו לפני המלך׃ וכל דבר חכמת בינה אשר בקש מהם המלך כ
וימצאם עשר ידות על כל החרטֻמים ו־האשפים אשר בכל מלכותו׃ ויהי דניאל 21
עד שנת אחת לכורש המלך׃

ובשנת שתים עֶשְׂרֵה למלכות נבכדנצר חלם נבכדנצר חלמות ותתפעם רוחו א,2
ושנתו נהיתה עליו׃ ויאמר המלך לקרא לחרטֻמים ולאשפים ולמכשפים ולכשדים 2
להגיד למלך חלמתיו ויבאו ויעמדו לפני המלך׃ ויאמר להם המלך חלום חלמתי 3
ותפעם רוחי לדעת את החלום׃ וידברו הכשדים למלך ארמית 4

List of Contributors

Genesis: C. J. Ball (London).
Exodus: Herbert E. Ryle (Cambridge).
Leviticus: S. R. Driver and H. A. White (Oxford).
Numbers: J. A. Paterson (Edinburgh).
5 Deuteronomy: Geo. A. Smith (Glasgow).
Joshua: W. H. Bennett (London).
Judges: Geo. F. Moore (Andover).
Samuel: K. Budde (Strassburg).
Kings: B. Stade (Giessen) and F. Schwally (Strassburg).
10 Isaiah: T. K. Cheyne (Oxford).
Jeremiah: C. H. Cornill (Königsberg).
Ezekiel: C. H. Toy (Cambridge, Mass.).
Hosea: A. Socin (Leipzig).
Joel: Francis Brown (New York).
15 Amos: John Taylor (Winchcombe).
Obadiah: Andrew Harper (Melbourne, Australia).
Jonah: Friedrich Delitzsch (Breslau).
Micah: J. F. McCurdy (Toronto).
Nahum: Alfred Jeremias (Leipzig).
20 Habakkuk: W. H. Ward (New York).
Zephaniah: E. L. Curtis (New Haven).
Haggai: G. A. Cooke (Oxford).
Zechariah: W. R. Harper (Chicago).
Malachi: C. G. Montefiore and I. Abrahams (London).
25 Psalms: J. Wellhausen (Göttingen).
Proverbs: A. Müller* and E. Kautzsch (Halle).
Job: C. Siegfried (Jena).
Song of Songs: Russell Martineau (London).
Ruth: C. A. Briggs (New York).
30 Lamentations: M. Jastrow, Jr. (Philadelphia).†
Ecclesiastes: Paul Haupt (Baltimore).
Esther: T. K. Abbott (Dublin).
Daniel: A. Kamphausen (Bonn).
Ezra-Nehemiah: H. Guthe (Leipzig).
35 Chronicles: R. Kittel (Breslau).

---

* Died September 12th 1892.
† Professor Abraham Kuenen who had agreed to do the book died December 10th 1891.